

Archeologienota

Waasmunster – Nijverheidslaen 2020

Bureauonderzoek

RAPPORT

Rapporten van Erfpunt – team Onderzoek

163

Project

Waasmunster - Nijverheidslaan 2020

Projectcode Agentschap Onroerend Erfgoed

2020H155

Uitvoerder project

Erfpunt – team Onderzoek

OE/ERK/Archeoloog/2016/00101

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Auteurs

Thierry Van Neste

Wetenschappelijke begeleiding

Erfpunt - team Beheer

© Erfpunt – team Onderzoek, 2020

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van Erfpunt.

Erfpunt aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

ISSN 0778-3841

Erfpunt - team Onderzoek

Regentiestraat 63

9100 Sint-Niklaas

Tel +32 (0)3 778 87 59

onderzoek@erfpunt.be

www.erfpunt.be

www.facebook.com/Erfpunt

<https://sketchfab.com/Erfpunt>

1. Beschrijving van de uitgevoerde werken

1.1. Verantwoording

De infrastructuur van het gemeenschapscentrum Hoogendonck te Waasmunster zal gesloopt worden. In het kader van de geplande werkzaamheden is een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem (bureauonderzoek) verplicht.

Dit onderzoek werd uitgevoerd door het team Onderzoek van Erfpunt. Het verslag van resultaten werd opgesteld door Thierry Van Neste.

1.2. Administratieve gegevens

Projectcode

2020H155

Wettelijk depot

ISSN 0778-3841

Betrokken actoren

Erkende archeoloog: Erfpunt (OE/ERK/Archeoloog/2016/00101)

Veldwerkleider: Thierry Van Neste

Assistent-archeoloog: Bart Lauwers

Wetenschappelijke advisering: Erfpunt - team Beheer

Vindplaatsnaam

Waasmunster - Nijverheidslaan 2020

Provincie

Oost-Vlaanderen

Gemeente

Waasmunster

Deelgemeente

Waasmunster

Plaats

Nijverheidslaan

Toponiem

Kapelwijk, Heide

Coördinaten (Lambert '72)

Noord: 200984,7221

Oost: 131489,586

Zuid: 200738,891

West: 131340,4863

Colofon

Kadastrale gegevens

Waasmunster, Afdeling 1, Sectie B, percelen 777N en 777R.

Kadasterplan: kaart 1

Topografische ligging

Kaart 3

Begindatum

17 augustus 2020

Einddatum

3 september 2020

Relevante termen uit de Inventaris Onroerend Erfgoed

Typologie: touwslagerijen, opslagplaatsen, culturele centra, gemeenschapslokalen, sportzalen, turnzalen, sportterreinen, administratiegebouwen, brandweerkazernes, cuesta 's, rivierduinen, eolische processen

Datering: Onbepaald, nieuwste tijd (19de-21ste eeuw), 1926, 1985, 1992.

Stijlen: niet van toepassing

Culturen: niet van toepassing

Materiaal: niet van toepassing

Soort: niet van toepassing

Gebeurtenis: bureauonderzoek

1.3. Verstoorde zones

Binnen het projectgebied zijn verschillende gebouwen aanwezig. De oudste gebouwen werden opgericht in 1929, de recentste in 1992. De precieze mate van verstoring die de bouw (en gedeeltelijke afbraak) van deze gebouwen met zich meebracht is niet met zekerheid gekend. Verschillende boringen wijzen op enkele verstoringen tot 100 à 150 cm, andere boringen wijzen dan weer op een (erg) beperkte verstoring. De beschikbare gegevens laten niet toe om een concrete afbakening van verstoorde zones op te stellen.

1.4. Archeologische voorkennis

Binnen het projectgebied werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Het ligt niet binnen een vastgestelde archeologische zone of in een gebied waar geen archeologie te verwachten is.

1.5. Omschrijving van de onderzoeksopdracht

1.5.1. Vraagstelling

De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt 16382,46 m², hierbij zal meer dan 1000 m² verstoord worden.

Artikel 5.4.1 van het decreet van 12 juli 2013 betreffende het onroerend erfgoed, gewijzigd bij het decreet van 4 april 2014 stelt dat het bij *aanvragen waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de*

bodem 1000 m² of meer beslaat en de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen volledig gelegen zijn buiten archeologische zones, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones verplicht is om een bekrachtigde archeologienota zoals vermeld in artikel 5.4.8 van datzelfde decreet toe te voegen aan een stedenbouwkundige vergunning met ingreep in de bodem.

In het kader van het bureauonderzoek:

- Wordt het plangebied afgebakend en beschreven;
- Worden reeds verstoorde en reeds onderzochte zones in kaart gebracht;
- Worden de gekende aardkundige en ecologische kenmerken geïnventariseerd;
- Worden de gekende archeologische en historische waarden en indicatoren geïnventariseerd en ingeschat;
- Wordt een beschrijving gemaakt van de geplande werken waarvoor een stedenbouwkundige vergunning of verkavelingvergunning wordt aangevraagd, de uitvoeringswijze van deze werken en de potentiële impact ervan op het bodemarchief.

Om de eventuele archeologische waarde van het onderzochte gebied in te schatten, wordt informatie verzameld over minstens volgende aspecten, op basis van alle relevante bronnen:

- De bewoningsgeschiedenis;
- De landschapshistoriek;
- De topografie;
- De geologie;
- Het bodemgebruik;
- De vegetatie;
- De aanwezige erfgoedwaarden;
- De historische ingrepen.

Tijdens het bureauonderzoek zal getracht worden om een antwoord te bieden op volgende onderzoeksvragen:

- Wat zijn de gekende landschappelijke en aardkundige gegevens?
- Wat is het historisch landgebruik? Welke invloed kan dit hebben gehad op de bewaring van eventueel archeologisch erfgoed?
- Zijn er gekende archeologische waarden aanwezig binnen of in de omgeving van het projectgebied?
- Wat is de kans dat archeologische sites aanwezig zijn binnen het projectgebied?

- Indien archeologisch erfgoed verwacht wordt:
- Hoe kan zich dit manifesteren?
- Zijn er indicaties voor de diepte waarop het archeologisch erfgoed zich kan bevinden?
- Wat is de impact van de geplande werken op eventueel archeologisch erfgoed? Welke maatregelen dienen dienaangaande genomen te worden?

De resultaten van de analyses worden op plannen weergegeven. De resultaten van deze studies moeten toelaten een gemotiveerd advies te formuleren of er al dan niet verder archeologisch vooronderzoek moet uitgevoerd worden, inclusief de methodiek daarvoor.

1.5.2. Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek werden geen randvoorwaarden voorzien.

1.5.3. Geplande werken en bodemingrepen

De administratieve diensten en het sportcentrum die momenteel gevestigd zijn in het gemeenschapscentrum Hoogendonk zullen verhuizen. Het huidige projectgebied zal vervolgens vrijgemaakt worden voor de toekomstige ontwikkeling waarbij een vijftigtal woongelegenheden gerealiseerd zullen worden. De verdere ontwikkeling van het projectgebied zal deel uitmaken van een toekomstige omgevingsvergunning en valt buiten het huidige onderzoek.

Alvorens het projectgebied te kunnen bebouwen, zal eerst de bestaande infrastructuur verwijderd worden. Dit houdt onder andere in dat de gebouwen afgebroken worden (inclusief fundering). Daarnaast zullen ook alle aanwezige verhardingen opgebroken worden.

Na afbraak zal het terrein tijdelijk braak blijven liggen. Momenteel wordt geen aanvulling van de uitgegraven gronden voorzien.

Aangezien de omgevingsvergunning enkel betrekking heeft op de afbraak van de bestaande infrastructuur zijn er geen specifieke ontwerpplannen beschikbaar. De bestaande toestand is te zien op kaart 17.

1.6. Werkwijze en onderzoeksstrategie

Voor het bureauonderzoek werd informatie verzameld aangaande de historische, landschappelijke en archeologische kennis van de ruime omgeving van het projectgebied. Voor de historische data werden verschillende literatuurbronnen geraadpleegd. Daarnaast werden verschillende historische kaarten gebruikt. Deze werden verkregen via de Web Map Service (WMS) voor ArcGIS van het Agentschap voor

Geografische Informatie Vlaanderen (AGIV), de “Erfgoedbank Waasland”¹ en het portaal “Cartesius”², een samenwerking tussen het Nationaal Geografisch Instituut, de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief en het Koninklijk Museum van Midden-Afrika. De verkregen kaarten werden indien nodig bewerkt, geëxtraherd en gebruikt als laag in een GIS-omgeving. Ook de landschappelijke achtergrond van het projectgebied werd in GIS onderzocht. Hierbij werd gebruik gemaakt van gegevens die bekomen werden via de Web Map Service en de downloadcatalogus van het AGIV³. De archeologische gegevens werden hoofdzakelijk bekomen via het team Beheer van Erfpunt. Daarnaast werden de “Archeologische elementen” van de Inventaris Onroerend Erfgoed en de desbetreffende onderzoeksrapporten geraadpleegd.

De omschrijving van de werken en afbeeldingen van stedenbouwkundige dossiers werden verkregen uit het sloopopvolgingsdossier, opgesteld door Abesim.

Op basis van de verkregen gegevens werd een inschatting gemaakt van het potentieel op kennisvermeerdering en de al dan niet te nemen maatregelen die hier het gevolg van zijn.

In de loop van dit onderzoek diende niet afgeweken te worden van de Code Goede Praktijk en werden geen externe specialisten geraadpleegd. Wetenschappelijk advies werd verkregen bij het team Beheer van Erfpunt.

Dit rapport schets het algemene kader van het onderzoek en bevat de neerslag van de onderzoeksresultaten. Een kopie ervan wordt in digitale vorm aangeleverd aan de opdrachtgever, het agentschap Onroerend Erfgoed en Erfpunt – team Beheer.

¹ <http://www.waaserfgoed.be>.

² www.cartesius.be

³ <https://download.agiv.be/Catalogus>

2. Assessmentrapport

2.1. Beschrijving en motivering van methoden

Voor het assessment van het projectgebied werden de bepalingen in hoofdstukken 7 en 12 van de Code Goede Praktijk gevolgd. In eerste instantie werd het projectgebied afgebakend en beschreven. Dit gebeurde in ArcGIS door middel van de digitale kadasterplannen, de bodembedekkingkaart en de inventaris van het landschappelijk en bouwkundig erfgoed. De aardkundige en ecologische kenmerken werden geïnventariseerd aan de hand van geologische en bodemkundige kaarten. Gekende archeologische en historische waarden en indicatoren werden geïnventariseerd aan de hand van gegevens van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI), de inventaris van het bouwkundig erfgoed en een literatuurstudie. Aan de hand van historische kaarten en luchtfoto's werd de recentere geschiedenis onderzocht. Op basis hiervan kon worden vastgesteld dat het gaat om een zone met lage densiteit aan bebouwing in het verleden.

Niet-gegeorefereerde beelden werden gegeorefereerd op basis van herkenningspunten. Vrijwel steeds werd hierbij gebruik gemaakt van een eerstegraads polynomiale vergelijking. Voor de visualisatie van de verschillende kaartlagen werd steeds rekening gehouden met de gebruiksschaal en de resolutie van de desbetreffende kaartlaag.

Bij al deze onderzoeken werd rekening gehouden met gegevens die betrekking hadden op het projectgebied, alsook de onmiddellijke tot nabije omgeving.

2.2. Assessment van het onderzochte gebied

2.2.1. Situering van het projectgebied

2.2.1.1. Algemene situering

Het projectgebied is gelegen in Waasmunster (Oost-Vlaanderen). Kadastraal is het gekend onder afdeling 1, Sectie B, percelen 777N en 777R. Aan de zuidelijke zijde wordt het begrensd door de Nijverheidslaan, in het noordwesten is de Ommegangsdreef gelegen.

Aan de Nijverheidslaan zijn twee opritten in betonverharding aanwezig. Tussen beide toegangen ligt een grasplein waar drie padel-terreinen opgericht werden.

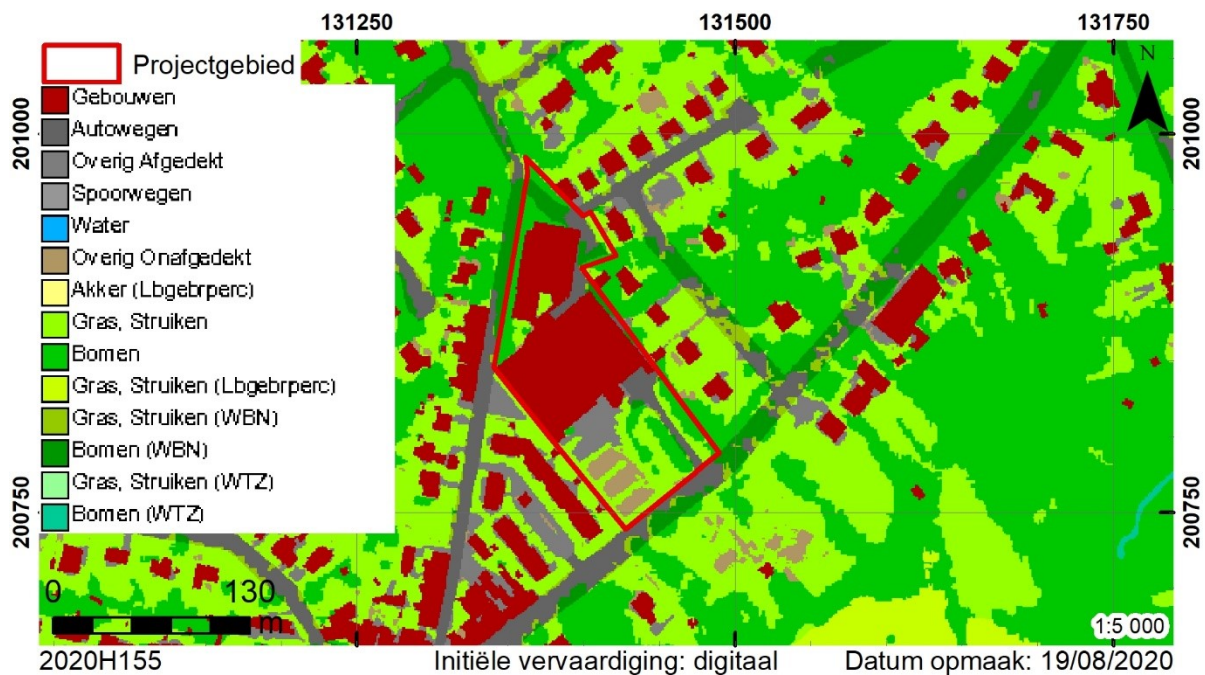
De parking in het zuidwesten van het projectgebied is verhard met gestabiliseerd dolomiet en beplant met leilinden.

Op ongeveer 57 m van de Nijverheidslaan staan de vroegere gemeentemagazijnen, de inkom, bibliotheek, feestzaal/theaterzaal, turnzaal, sanitair, beging, burelen, brandweerkazerne en cafetaria.

Aan de achterzijde van het hoofdgebouw, tegen de Ommegangsdreef, staat de sporthal met kleedkamers. De verbindingsweg is uitgevoerd in asfalt.

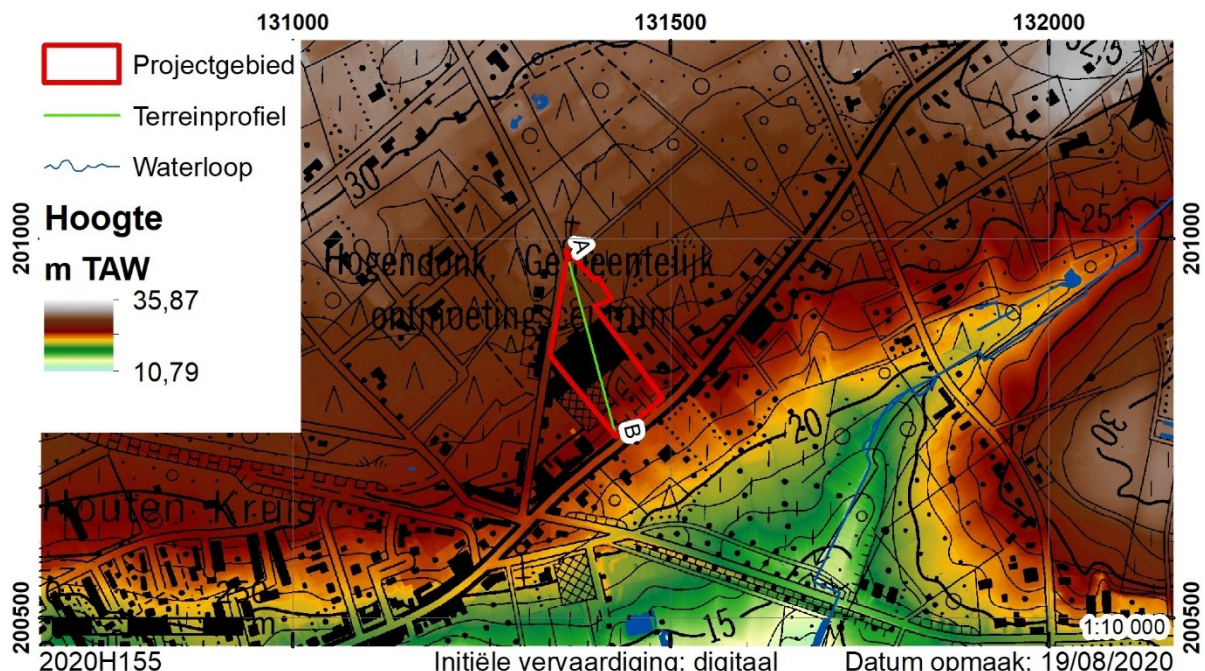
9

Kaart 2. Situering op de bodembedekkingkaart (AGIV WMS).

2.2.1.2. Topografische en hydrografische situering

Het projectgebied is gelegen op het Wase Cuestafront, nabij de top van de Cuesta. Dit is duidelijk zichtbaar in het reliëf, dat van 29,33 m TAW in het noorden daalt naar 24,18 m TAW in het zuiden. Ten zuidoosten van het projectgebied wordt het Cuestafront diep ingesneden door de Westbeek.

Kaart 3. Situering op de topografische kaart, het DHM en de VHA (AGIV WMS; GDI-Vlaanderen 2015, 2020).

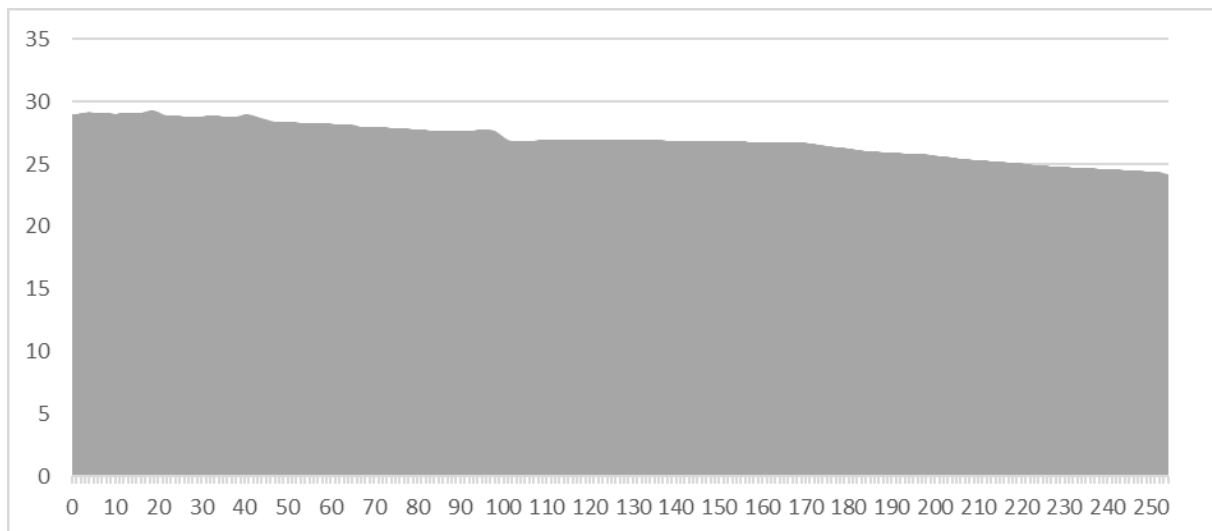

Fig. 1. Terreinprofiel A-B (zie kaart 3).

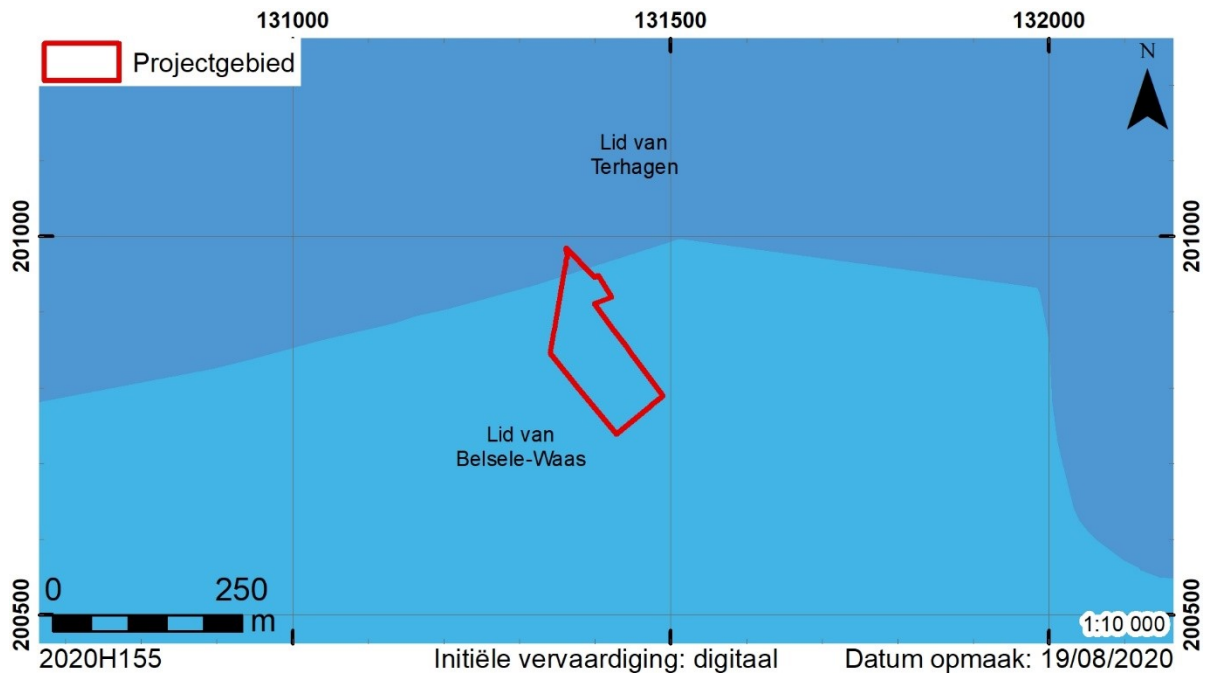
Op de Vlaamse Hydrografische Atlas is het projectgebied te situeren in het Beneden-Scheldebekken. Het valt binnen de hydrografische zone van de Durme van monding 801/32001 (inclusief) tot de monding in de Schelde. De dichtstbijzijnde natuurlijke waterloop, de Westbeek, is op ongeveer 280 m ten (zuid)oosten van het projectgebied gelegen.

2.2.1.3. Geologische en bodemkundige situering

Op de geologische kaart van het Tertiair kan het onderzoeksgebied gesitueerd worden binnen de Formatie van Boom. Het grootste deel valt binnen het Lid van Belsele-Waas. Dit is het onderste deel van de Formatie van Boom die gevormd werd in het vroege Oligoceen (36 – 30 miljoen jaar geleden). Het lid heeft een meer siltige textuur dan de andere leden van de sterk kleiige formatie. Het Lid van Belsele-Waas wordt gekenmerkt door de afwezigheid van zwarte organische banden die wel voorkomen in de jongere leden. Karakteristiek voor dit lid is het voorkomen van twee zeer dikke siltige banden aan de basis.

In het noorden wordt het Lid van Belsele-Waas afgedekt door het Lid van Terhagen, dat bestaat uit bleekgrijze klei. Het vormt het meest kleiige deel van de Formatie van Boom. Het bovenste deel van de laag is ontkalkt en heeft een rozige tot bruine schijn. Het onderste deel van het Lid is kalkhoudend. Gemiddeld is deze laag 13 m dik.⁴

⁴ Jacobs et al. 1993, 18 & 23.

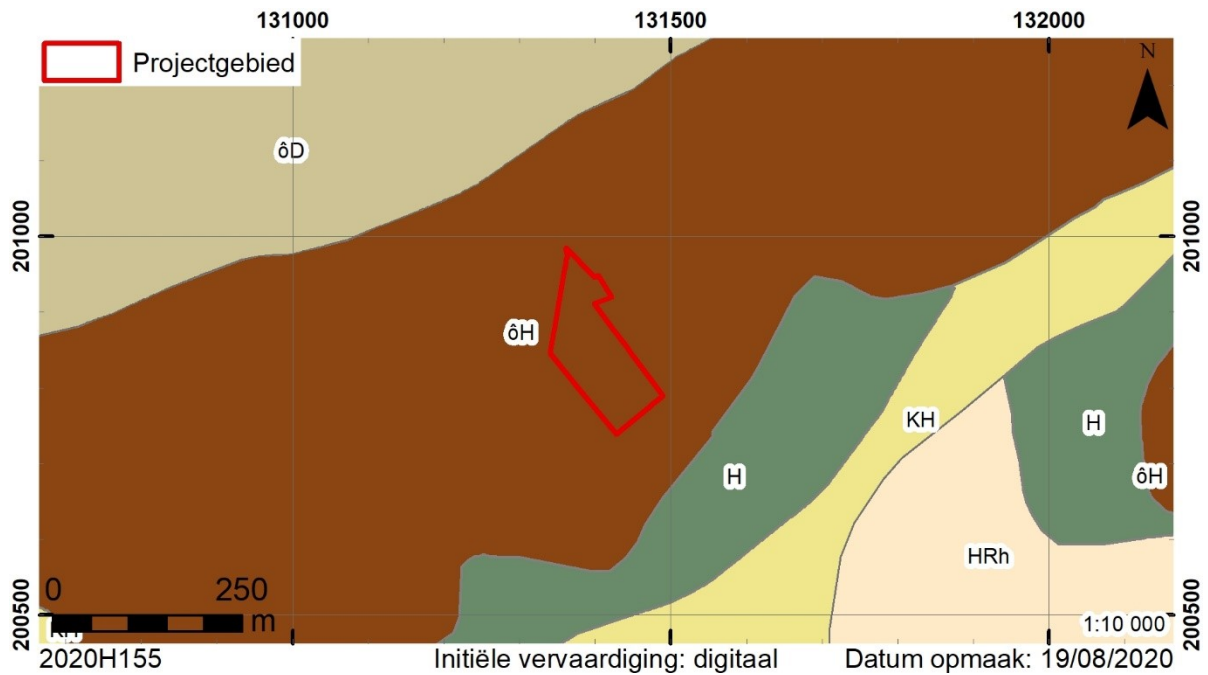
Kaart 4. Situering op de geologische kaart van het Tertiair (GDI-Vlaanderen 2002).

De formatie van Boom werd tijdens het Holoceen afgedekt door eolische rivierduinen (kaart 5: ô). Deze ontstonden door uitwaaiingen van zandig sediment uit de dalwanden en uit de bedding van de tardiglaciaal-holocene riviervalleien. De oorzaak hiervan was de daling van de grondwatertafel na het verdwijnen van de permafrost, de diepere dalinsnijding waardoor de drainage op de valleiflanken toenam, en door de stijgende evaporatie bij de afwezigheid van een degelijk plantendek door de klimaatsverbetering. Door de lagere grondwatertafel verdroogden vooral de randen van de rivierbeddingen en kon het blootliggende zand meegenomen worden door windwerking. De dikte van deze stuifzanden varieert sterk maar kan verschillende meters bedragen.⁵

Na de afzettingen van de eolische sedimenten werden deze herwerkt door afspoeling of massabeweging onder normale of periglaciaire omstandigheden (kaart 5: H).⁶

⁵ Jacobs et. al. 2001, 13-14.

⁶ Jacobs et. al. 2001, 18.

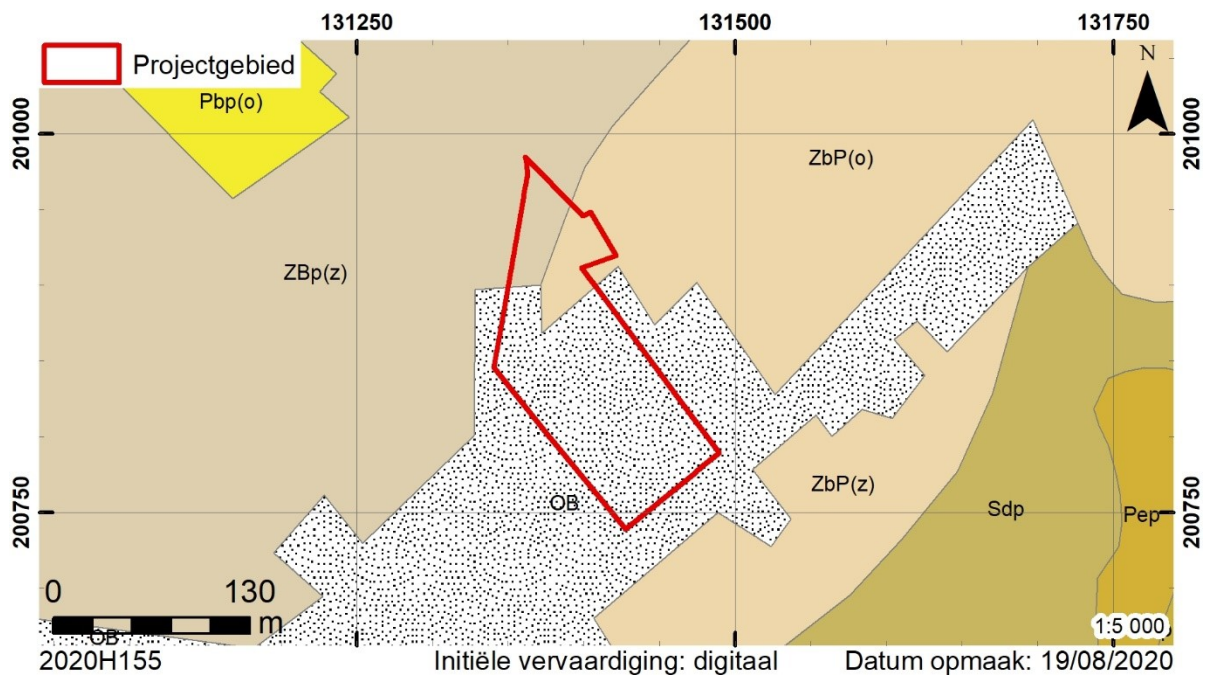

Kaart 5. Situering op de profieltypekaart van het Quartair (AGIV WMS).

Ter hoogte van het projectgebied vormden de eolische zanden een (zeer) droge bodem. Het noordelijke deel wordt op de bodemkaart omschreven als (zeer) droge zandgronden zonder profielontwikkeling met een humusarme bovengrond (ZBp(z)). Het noordoostelijke deel wordt omschreven als droge zandgronden zonder en met profielontwikkeling met een sterk antropogene invloed (ZbP(o)). Ook ten zuiden van het projectgebied is sprake van een droge zandgrond zonder en met profielontwikkeling met een humusarme bovengrond (ZbP(z)).

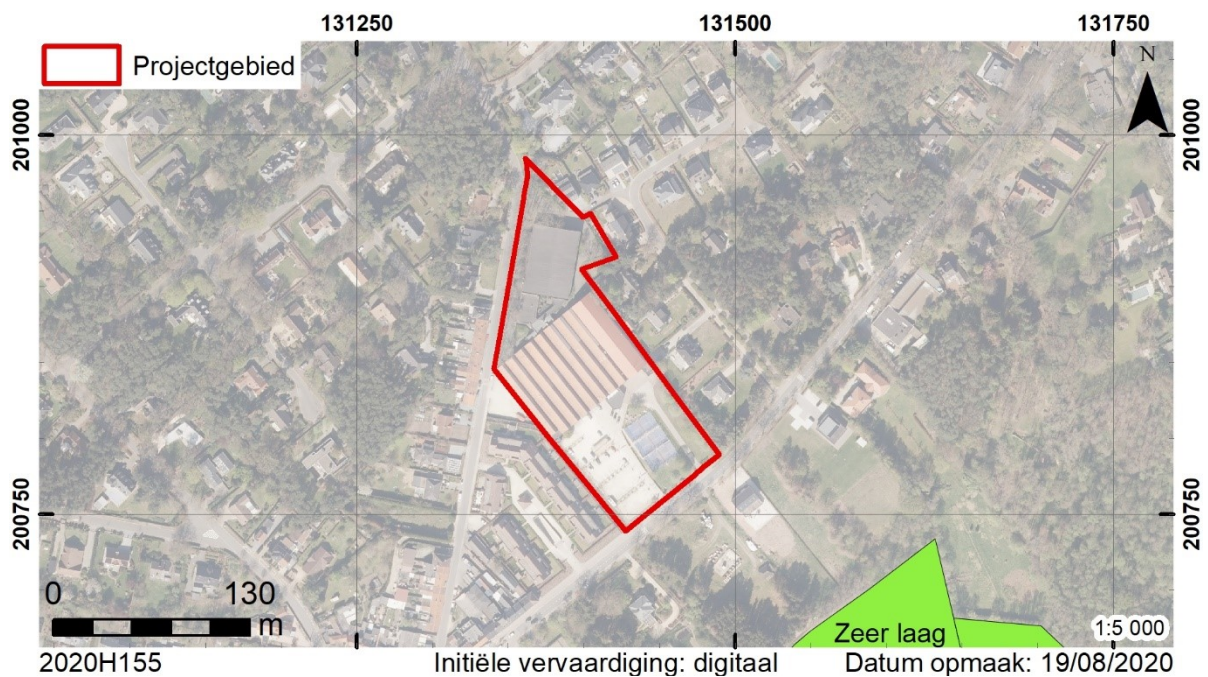
De gronden met humusarme bovengrond zijn opgebouwd uit humusarm stuifzand waaronder een bedolven profiel kan voorkomen. De gronden “met en zonder profielontwikkeling” (..P) zijn typerend voor plaatsen met een discontinue bedekking met stuifzand en plaatsen die lokaal afgestoven zijn.⁷

⁷ Van Ranst & Sys 2000, 129-130.

Kaart 6. Situering op de bodemkaart (DOV, 2017).

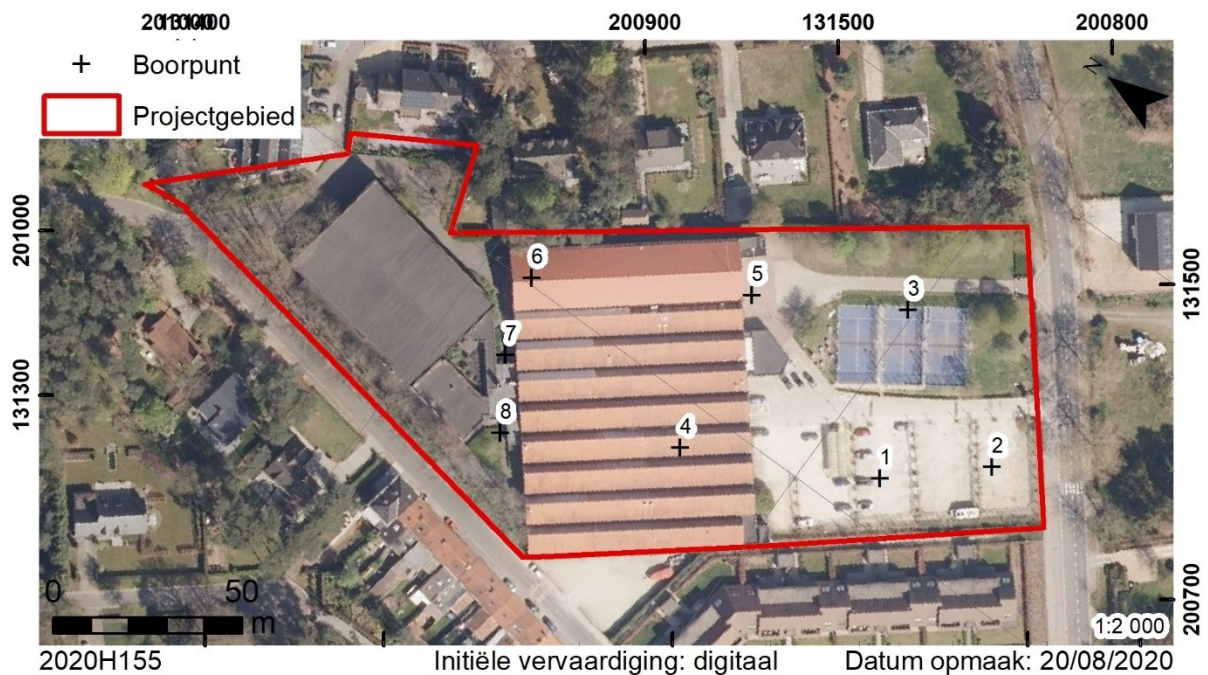
Aangaande de potentiële bodemerosie binnen het projectgebied is geen informatie voorhanden. Gezien de verhardingen en bebouwing is dit ook weinig relevant.

Kaart 7. Situering op de potentiële bodemerosiekaart (AGIV WMS).

2.2.1.4. Aardkundige waarnemingen

Naar aanleiding van de geplande sloopwerken werd een studie gemaakt van de opbouw van de ondergrond. Deze werd reeds uitgevoerd in 2015. De situering van de boringen is te zien op kaart 8.

Kaart 8. Situering van de boringen, uitgevoerd in 2015.

Bij boringen 1 en 3 werden baksteenfragmenten en kolengruis aangetroffen tot een diepte van 100 cm. Het is mogelijk dat deze verstoring nog dieper ging, maar beide boringen werden beëindigd op 100 cm. Boring 5 ging wel dieper (tot 400 cm). Hierbij werd de aanwezigheid van baksteenfragmenten vastgesteld tot een diepte van 150 cm.

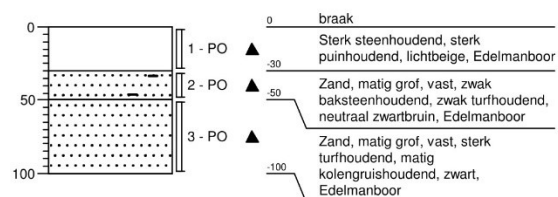
De overige boringen tonen duidelijk aan dat er niet overal sprake is van diepgaande verstoringen. Meestal zijn de duidelijk recent geroerde lagen beperkt tot 30 à 50 cm diepte (boringen 2, 6, 7 en 8). Bij boorpunt 4 lijkt deze zelfs beperkt te zijn tot de dikte van één tegel, namelijk 8 cm.

Op basis van de boringen kunnen we eveneens informatie afleiden aangaande de bodemopbouw en de grondwaterstand. Deze laatste schommelt tussen 270 cm (boring 7) en 350 cm (boring 4) maar ligt bij de meeste diepe boringen (5, 6 en 8) op 300 cm.

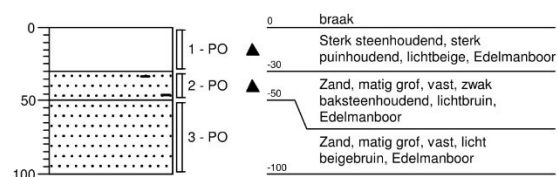
Op basis van de kleurbeschrijving van de waargenomen horizonten kan gesteld worden dat het weinig waarschijnlijk is dat ter hoogte van de boringen sprake is van een bedolven profiel. De kleur van het zand varieert namelijk tussen lichtbeige(bruin), lichtbruin en donkerbeige. Aangezien zich in dergelijke droge gronden normaal gezien een zeer duidelijk profiel ontwikkeld, zou op zijn minst de omschrijving van een Bh en E horizont verwacht worden. Deze zijn echter geheel afwezig.

Boring: 1

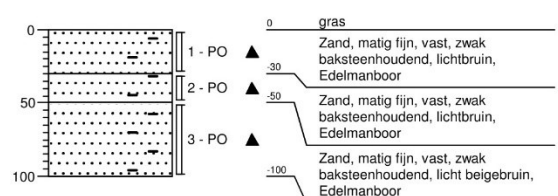
Datum: 01-10-2015

Boring: 2

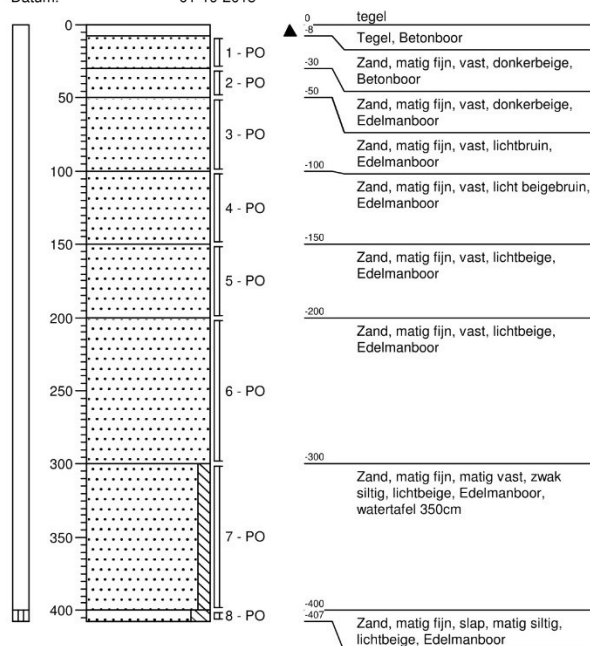
Datum: 01-10-2015

Boring: 3

Datum: 01-10-2015

Boring: 4

Datum: 01-10-2015

Boring: 5

Datum: 01-10-2015

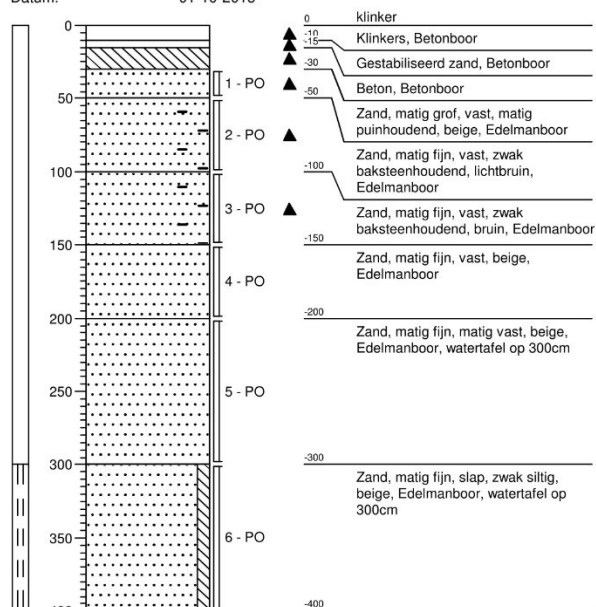

Fig. 2. Boorstaten van boringen 1 tot en met 5.

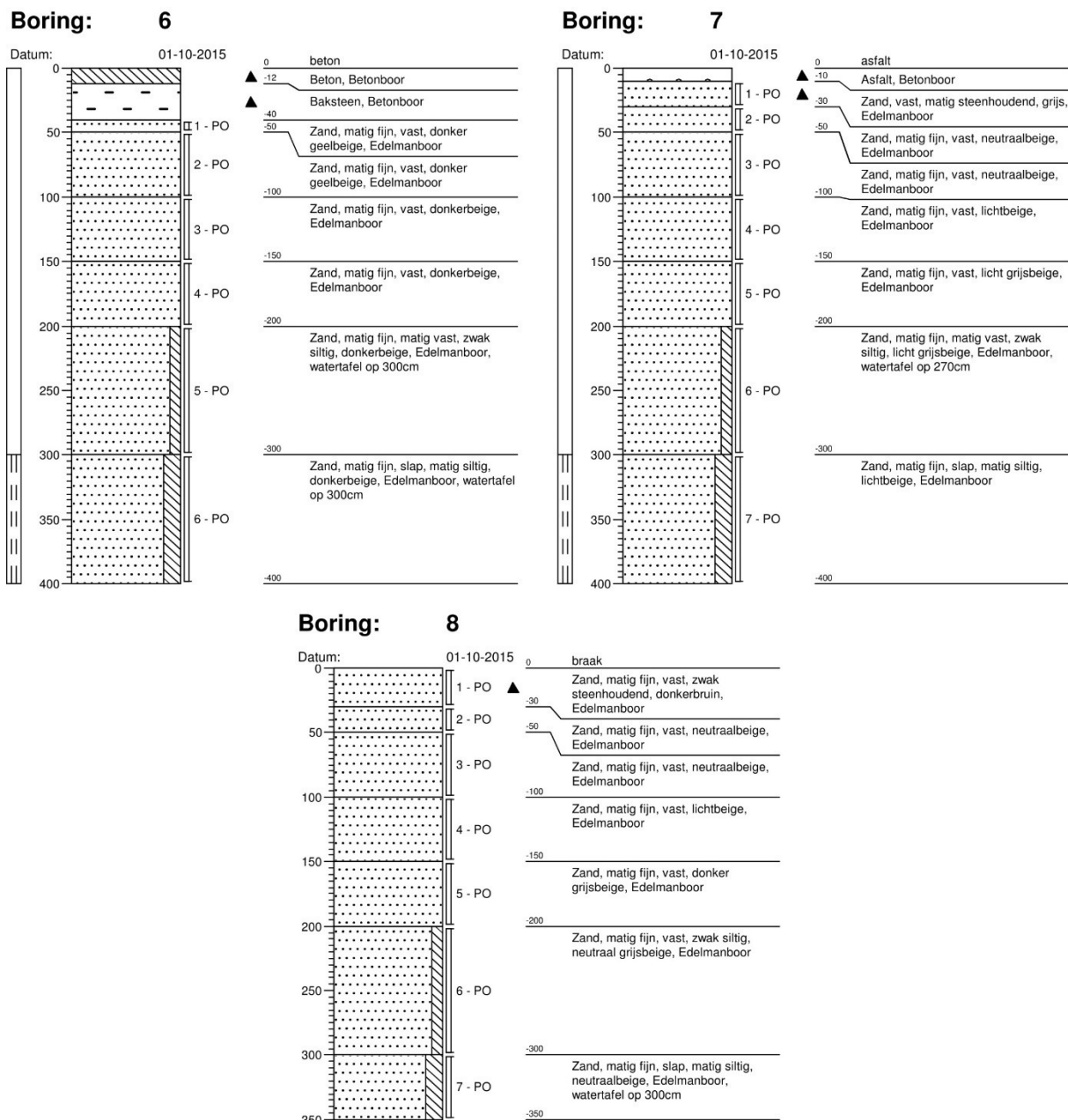

Fig. 3. Boorstaten van boringen 6 tot en met 8.

2.2.2. Historische beschrijving

Op basis van historische gegevens kan gesteld worden dat Waasmunster de oudste gemeente van het Waasland is. In de eerste helft van de 7de eeuw kreeg Amandus – een missionerende bisschop – een geloofsbrief van koning Dagobert waarmee hij op evangelisatietoelt trekt naar het Land van Waas. Als standplaats koos hij in het huidige Waasmunster een *hoge donck* in een moerassige streek, dicht bij de Durme. Hier stichtte hij een missiepost met een hoeve, schuren en stallen. Van hieruit begon hij, samen met zijn volgelingen, de omliggende streek te kerstenen. In een meander van de Durme, vermoedelijk ter hoogte van de vicus Pontrave, bouwden ze een eerste houten kerkje. Hier rond vormde zich een geloofsgemeenschap, waardoor de bisschop van Doornik een parochie stichtte. De

exacte datum waarop dit gebeurde is niet gekend, in 862 is er echter wel reeds sprake van *Wasiaemonstrum*.⁸

In 1019-1020 is Waasmunster schriftelijk onweerlegbaar in de geschiedenis getreden als '*villa UUasmonasterium*'⁹ in een brief van Othelbold, abt van de Sint-Baafsabdij te Gent, waarin hij de gronden van het voormalige monnikenklooster opeiste. Niettemin werd het bisdom Doornik in 1156 eenduidig en definitief bevestigd in zijn kerkelijke rechten over Waasmunster.¹⁰

Vanaf 1020 werden de graven van Vlaanderen de heren van het Land van Waas en dus ook Waasmunster. In de 11de eeuw werd een vrouwenklooster gesticht te *Hoogendonck*, ongeveer anderhalve kilometer ten noordoosten van het huidige centrum van Waasmunster. In 1117 werd de parochie Kemzeke (nu een deelgemeente van Stekene) afgescheiden van Waasmunster. Ook in 1217 werd de parochie opnieuw ingedeeld. De pastoor van Waasmunster vroeg aan bisschop Goswinus en Johanna van Constantinopel – de gravin van Vlaanderen – om in Sint-Niklaas en Sinaai onafhankelijke parochies op te richten. In datzelfde jaar werd zijn verzoek ingewilligd¹¹. Omstreeks diezelfde tijd schonk Johanna van Constantinopel 6 bunders grond aan de kerk van Waasmunster om een kerkhof aan te leggen en een hofstede te bouwen. In 1238 werd de abdij van Roosenberg gesticht, vlakbij het dorp. Het was een abdij van reguliere kanunnikessen 'victorinnen', veelal van adellijke afkomst. In de 14de eeuw wist Roosenberg een regionaal belangrijk grondbezit en allodiaal patrimonium te verwerven in Waasmunster, het Waasland en het Land van Dendermonde. De abdij Roosenberg had zwaar te lijden onder de godsdienstoorlogen en werd in de loop der tijd meermaals verbouwd. In 1797 werden de roerende en onroerende goederen van de abdij geconfisqueerd als 'zwart goed', openbaar verkocht en werd de abdij volledig afgebroken. Na 1830 werd door de victorinnen een nieuwe abdij met school uitgebouwd in de Kerkstraat (Roosenberg II); in 1975 werd een nieuwe abdij opgericht in de bossen aan de Oudeheerweg-Heide (Roosenberg III).¹²

Vanaf 1241 werd Waasmunster een administratief onderdeel van de *kasselrij van het Land van Waas*, waarvan het hoofdcollege in Sint-Niklaas zetelde. Sombeke bleef een afzonderlijke heerlijkheid die onder het gezag van de heren van Beveren stond. Daarnaast telde Waasmunster meerdere heerlijkheden en lenen op zijn grondgebied (Pontrave, Ten Ryen, Roden, Boekhoute, ...). Het werd een vestigingsplaats van talrijke adellijke families en grootgrondbezitters.¹³ Na de Franse verovering van onze streken in 1795 werden het graafschap Vlaanderen en het hoofdcollege van het Land van Waas

⁸ Sergeant 1991, 13-15.

⁹ Van Durme 2017, [online](#).

¹⁰ Sergeant N. 1991, p. 14.

¹¹ Bogaert 2000, 53.

¹² Vandeputte O. 2007, p. 1206.

¹³ Moens B. 1982, pp. 125-133.

afgeschaft. Hierbij vervielen de heerlijke rechten en werden de meeste parochies afzonderlijke gemeenten.¹⁴

De Ommegangdreef, die de noordwestelijke grens van het projectgebied vormt, staat in verband met de Heidekapel, of de “Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën”, ten noorden van het projectgebied (archeologisch element 37427¹⁵). Deze kapel werd en wordt bezocht tijdens de processie die gekend is als “Heikewip” en doorgaat op 25 maart, de feestdag van Maria Boodschap. Deze ommegang werd in 1351 ingesteld door de toenmalige bisschop van Doornik, Philip d’Arbois. Vermoedelijk bestond toen reeds een voorloper van de huidige kapel, mogelijk een boomkapelletje.¹⁶ Een onderdeel van deze processie zijn de statiekapelletjes, waarvan het vierde zich onmiddellijk ten noorden van het projectgebied bevindt. Dit bakstenen veldkapelletje werd vernieuwd in 1938.¹⁷ Op basis van deze gegevens kan gesteld worden dat de Ommegangdreef zeker tot het midden van de 14de eeuw teruggaat.

De precieze ouderdom van de Nijverheidslaan is niet gekend. Deze weg maakte onderdeel uit van de vroegere steenweg Hulst-Lessen, die de kern van Waasmunster verbond met Sint-Niklaas.¹⁸

De oudste historische kaarten dateren uit de 17de eeuw. Hoewel het hierbij gaat om grootschalige kaarten die geen duidelijke informatie geven aangaande perceellering en specifiek gebruik van het projectgebied, laten ze wel toe om te stellen dat er in de 17de eeuw waarschijnlijk geen sprake was van bebouwing binnen het projectgebied.

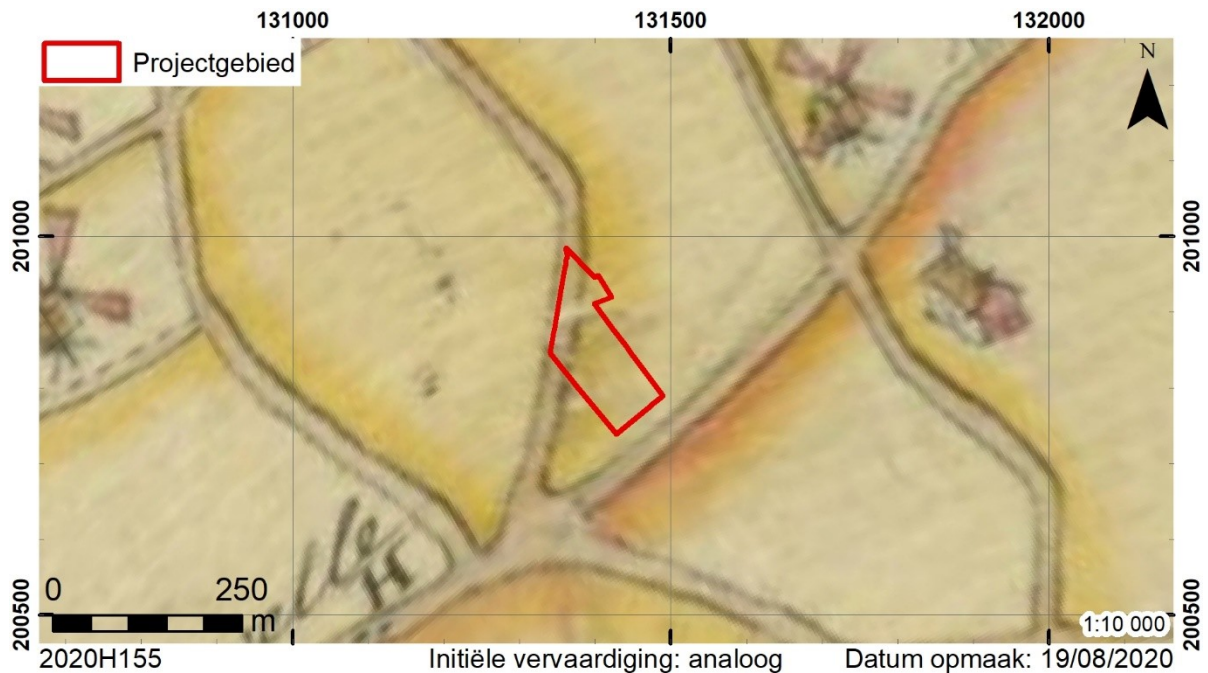
¹⁴ D’Haese 2011, 23-26.

¹⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020p.

¹⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020a.

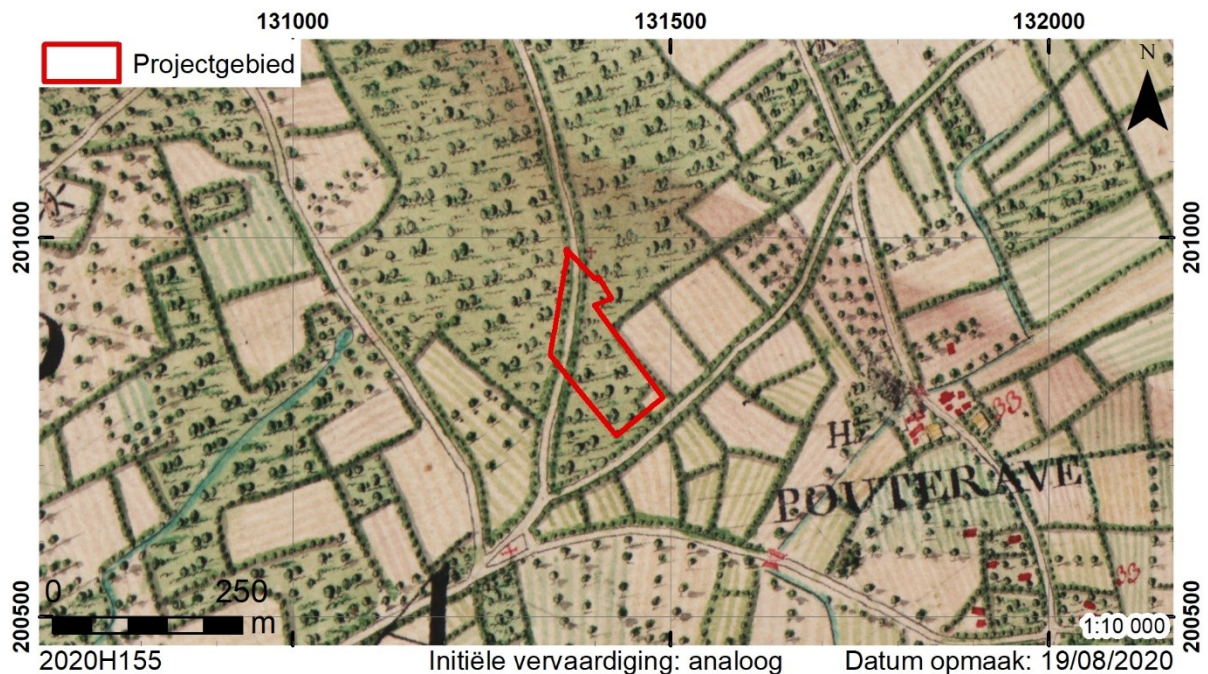
¹⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020b.

¹⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020c.

Kaart 9. Situering op de kaart van het Waasland, opgesteld in 1781 door JJ. Du Caju naar een origineel uit 1681 (www.cartesius.be).

De Ferrariskaart, opgesteld op het einde van de 18de eeuw geeft iets meer informatie aangaande het landgebruik. Op deze kaart is namelijk duidelijk te zien dat het gehele projectgebied in beslag genomen werd door bossen.

Kaart 10. Situering op de Ferrariskaart (AGIV WMS).

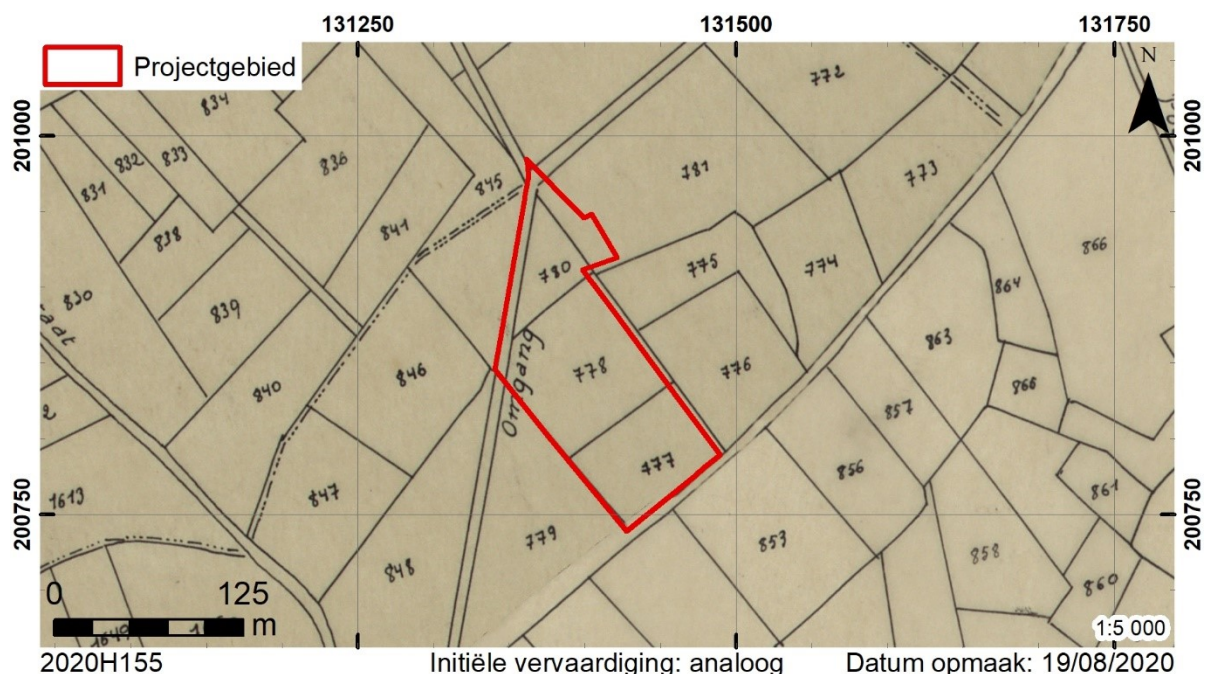
De 19de-eeuwse kaarten met een kadastrale achtergrond, zoals de Popp-kaart en de Atlas der Buurtwegen, tonen duidelijk aan dat het projectgebied opgedeeld was in vier verschillende percelen. In hoeverre deze perceellering sporen heeft nagelaten in de bodem is niet duidelijk. De grote mate van

bebossing doet vermoeden dat het weinig waarschijnlijk is dat er sprake is van bolle akkers en bijhorende bolle akkergrachten.

De noordoostelijke grens is duidelijk een recentere grens, aangezien dit deel uitmaakte van een groter perceel dat zich verder naar het oosten uitstrekte.

Kaart 11. Situering op de Atlas der Buurtwegen (AGIV WMS).

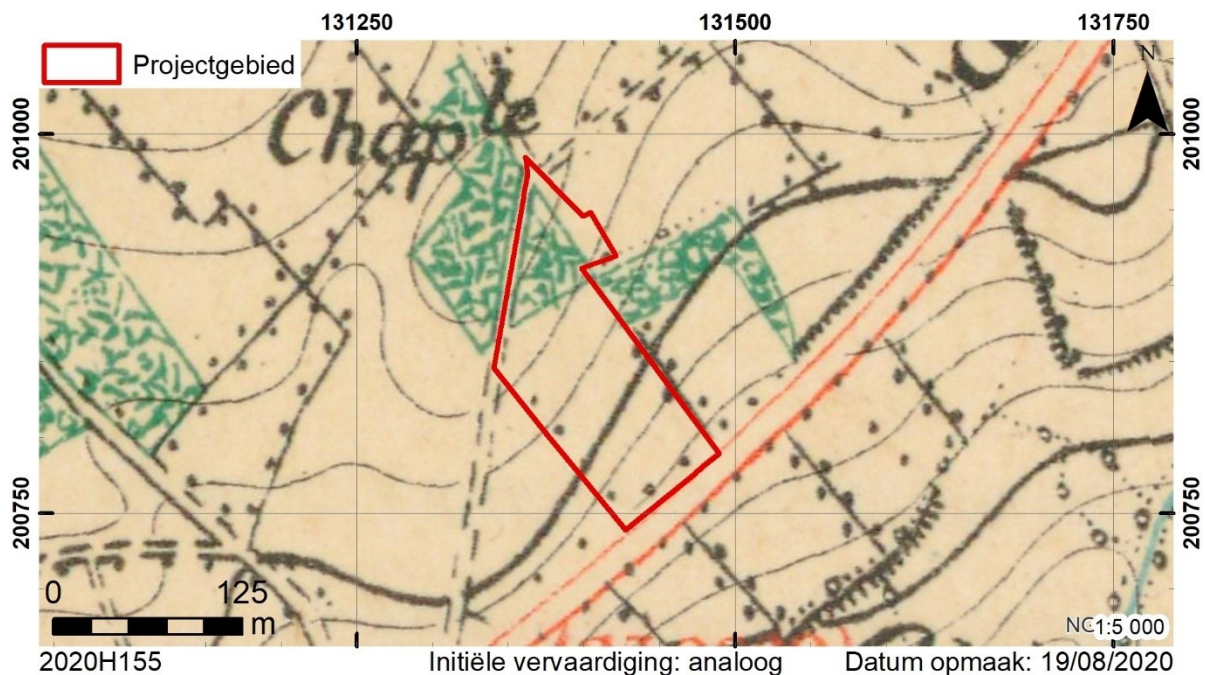
Kaart 12. Situering op de kadasterkaart van Popp (AGIV WMS).

Voor informatie met betrekking tot het landgebruik in de 19de eeuw moeten we terugvallen op de topografische kaart die opgesteld werd door Vandermaelen. Hierop is te zien dat het grootste deel nog steeds in beslag genomen werd door bossen.

Kaart 13. Situering op de topografische kaart van Vandermaelen (AGIV WMS).

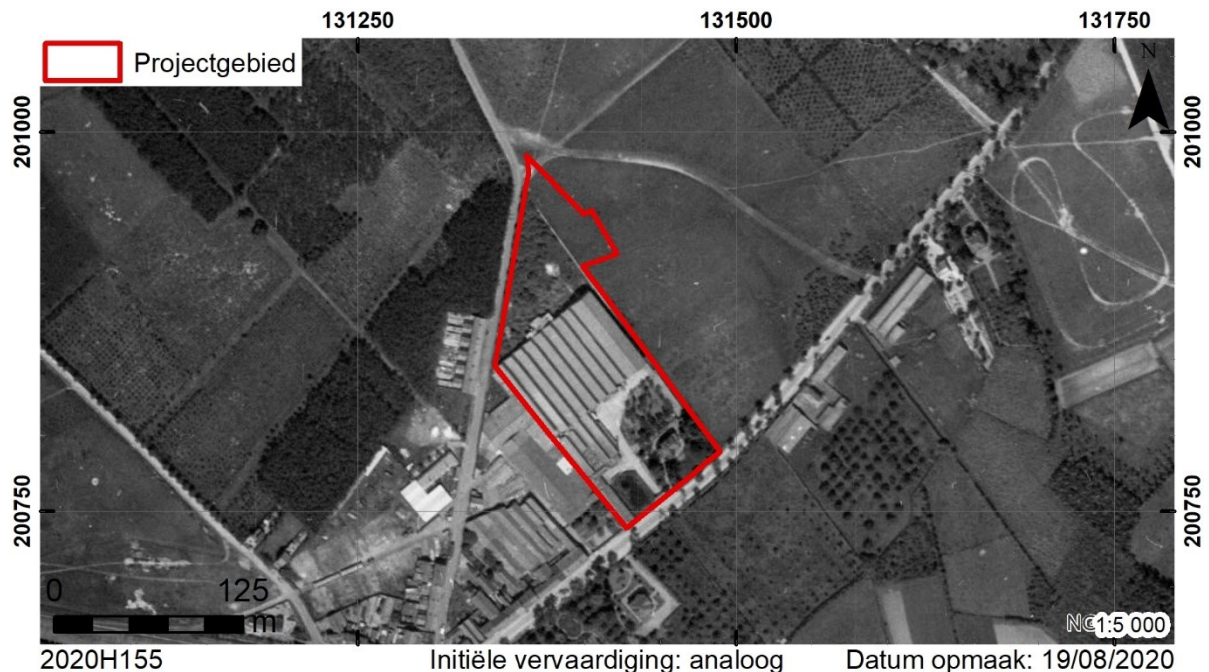
De blanco inkleuring van het noordelijke deel is vermoedelijk een foute invulling. De grens van het landgebruik valt namelijk volledig samen met de rand van het kaartblad, daarenboven geeft de topografische kaart van 1873 eerder het tegenovergestelde beeld. Waarschijnlijk kunnen we er dan ook van uitgaan dat het projectgebied tot het midden van de 19de eeuw geheel bebost was en dat de bomen op de zuidelijke percelen in het derde kwart van de 19de eeuw gekapt werden.

Kaart 14. Situering op de topografische kaart van 1873 (NGI - ArcGIS Online).

De laat-19de-eeuwse situatie bleef behouden tot 1926, wanneer binnen het projectgebied de koordenfabriek "Hinda" werd opgericht. Na de tweede wereldoorlog werkte het bedrijf nog een korte

tijd verder onder sekwester, tot 1947. Daarna volgde echter de ontmanteling van de inboedel waarna de gebouwen jarenlang in onbruik raakten.¹⁹

Gedurende de jaren 1960 tot 1975 werden de gebouwen gebruikt als stapelplaats voor de NV Manta. Daarna werden de gebouwen eigendom van G. Cole die de infrastructuur kortstondig gebruikte voor een groothandel in textiel.²⁰

In 1978 kocht de gemeente Waasmunster de gebouwen op om er de socioculturele diensten onder te brengen²¹. Het complex groeide vervolgens uit tot het huidige gemeenschapscentrum. Voor de benaming van de site werd teruggeslagen naar de historische stichting van Waasmunster “op een *hoge donck*”. De huidige benaming “Hoogendonk” mag echter niet verward worden met de historische locatie waar de parochie gesticht werd.

In 1985 werd een aanvraag ingediend voor de sloop van het magazijn aan de zuidelijke zijde. Het magazijn en de kantoren in het noordelijke deel bleven hierbij behouden. Bij de sloopwerken werd ook de betonplaat onder het magazijn uitgebroken tot aan de rand van de oprit.

¹⁹ Moens, 2000, 107.

²⁰ Moens 1982, 202.

²¹ Moens 1982, 202.

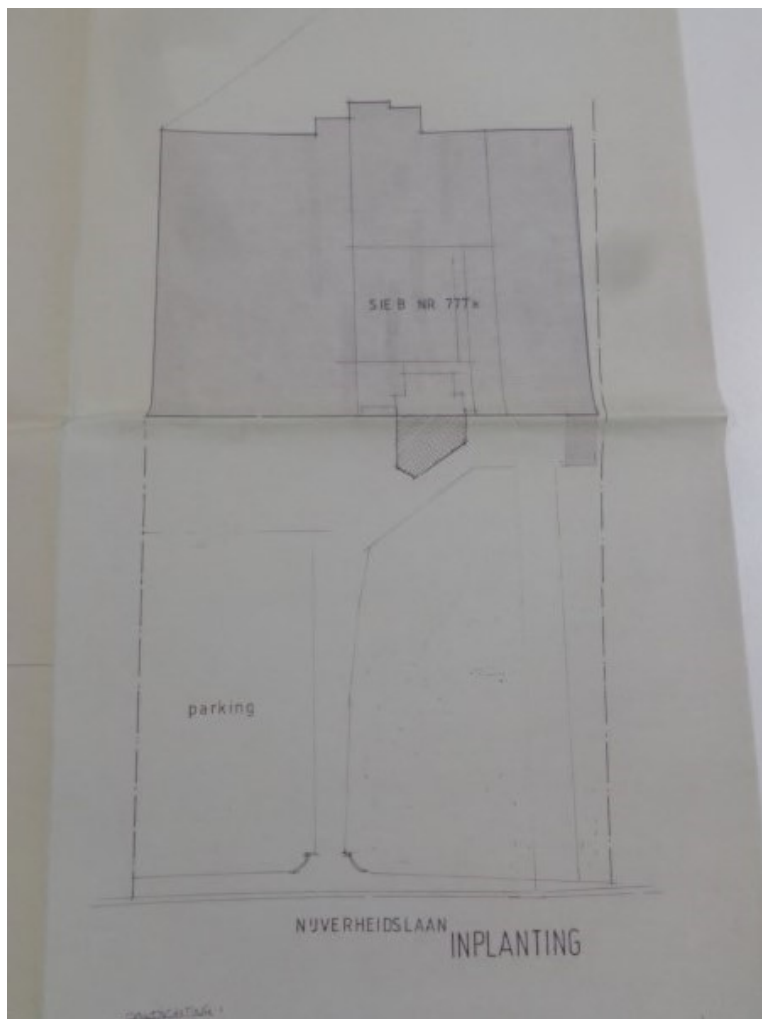

Fig. 5. Inplanting van de cafetaria.

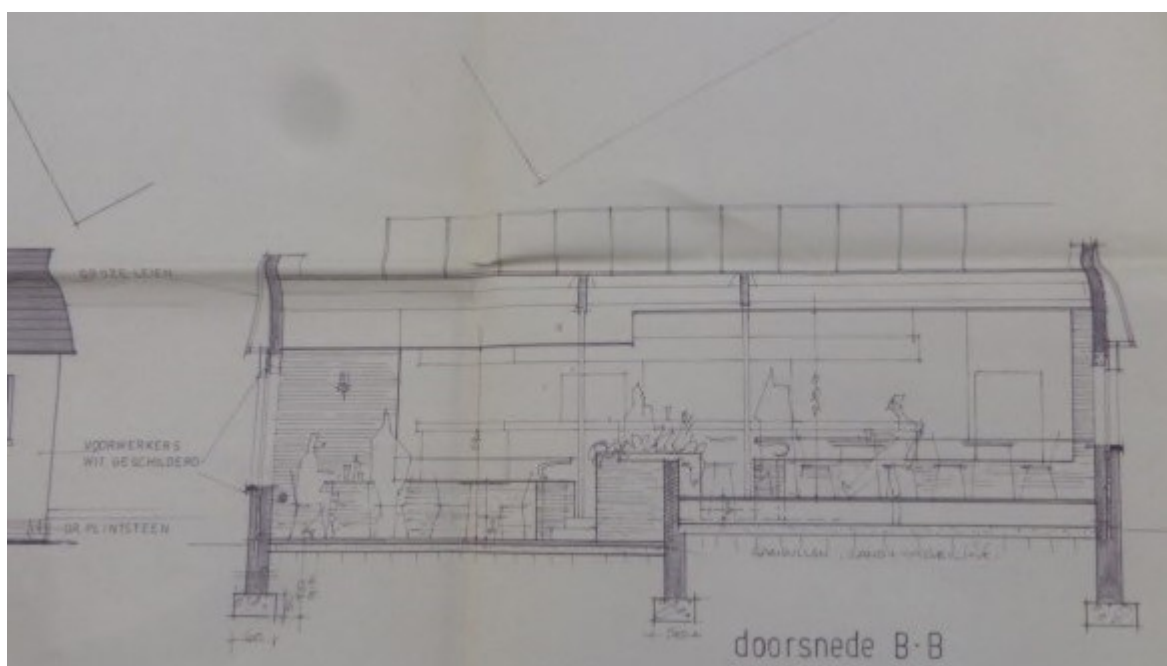

Fig. 6. Doorsnede B-B van de cafetaria.

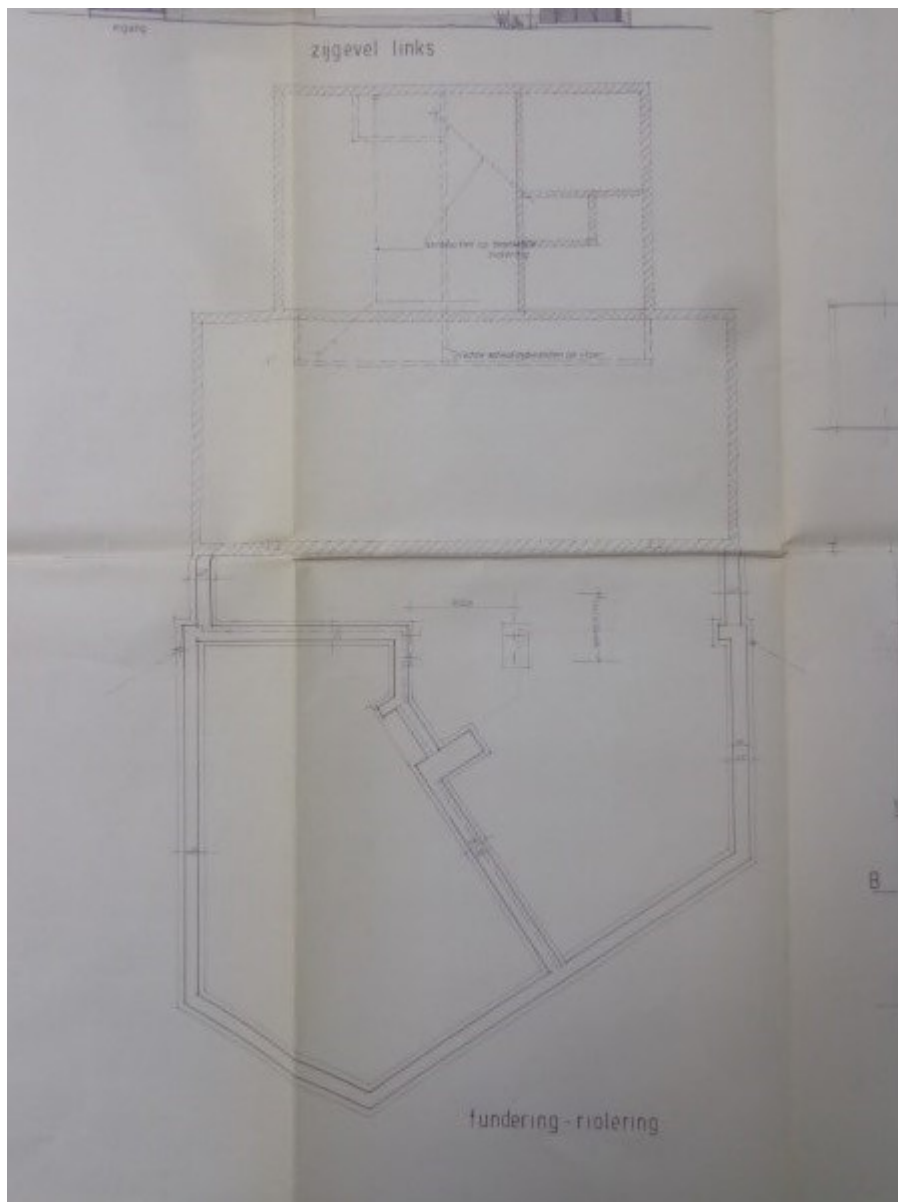

Fig. 7. Fundering en riolering van de cafetaria.

Voor de bouw van de sporthal lijkt de verstoring voor de aanleg van de fundering relatief beperkt te zijn. Hierbij lijkt vooral gewerkt te zijn met een strookfundering en paalfunderingen. De aanpalende laagbouw werd echter voorzien van een kruipkelder, wat waarschijnlijk een grotere verstoring teweegbracht.

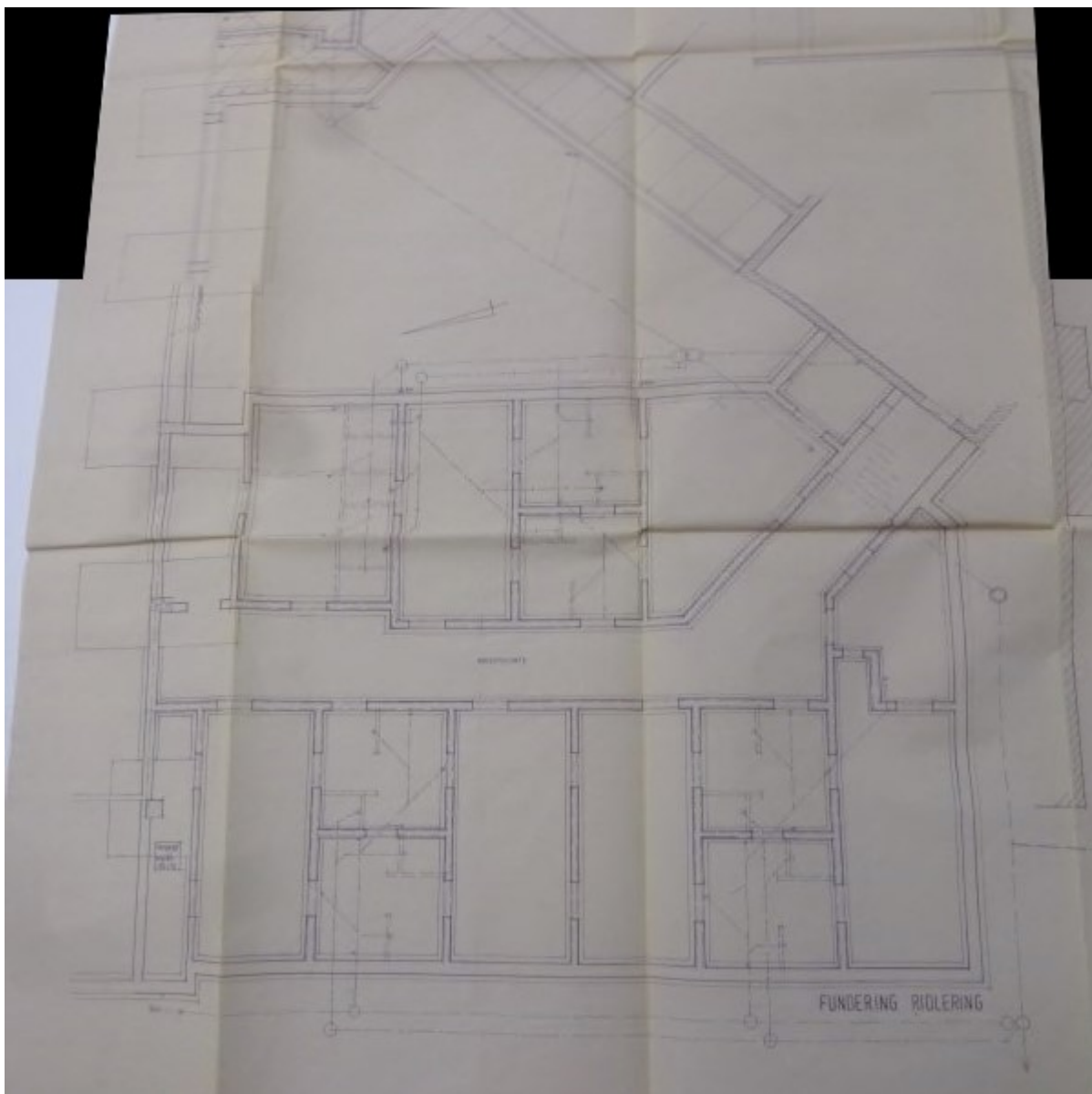

Fig. 8. Ontwerp van de fundering en riolering van laagbouw aan de sporthal.

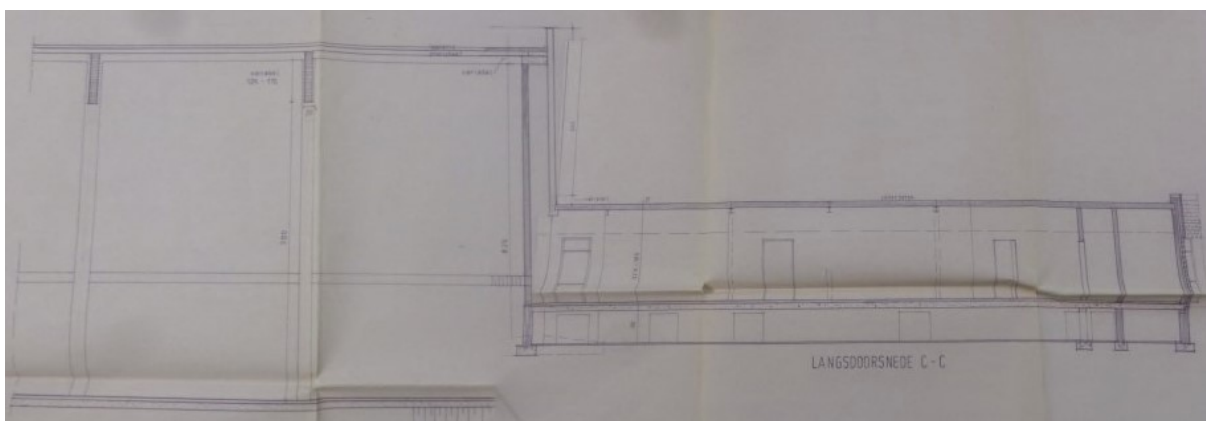

Fig. 9. Doorsnede van de sporthal en aanpalende laagbouw.

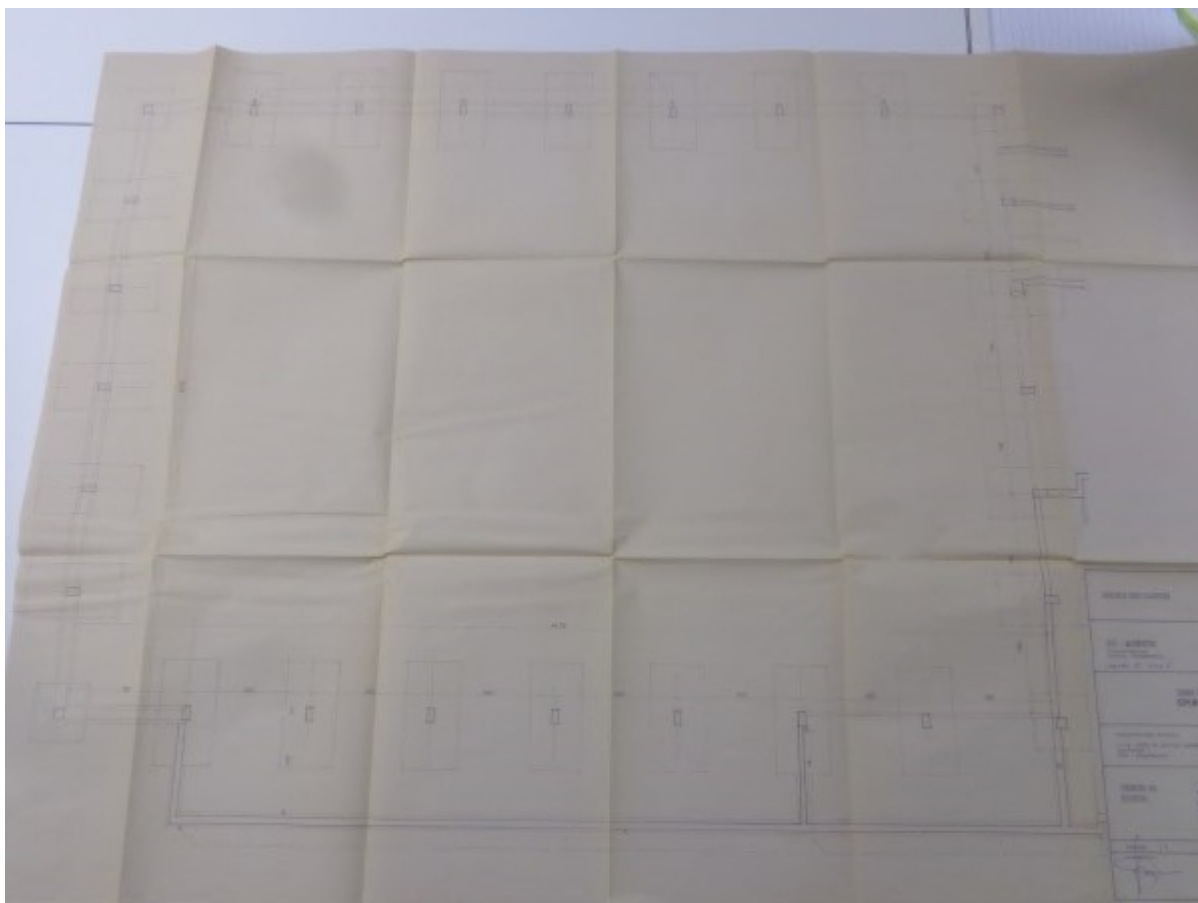
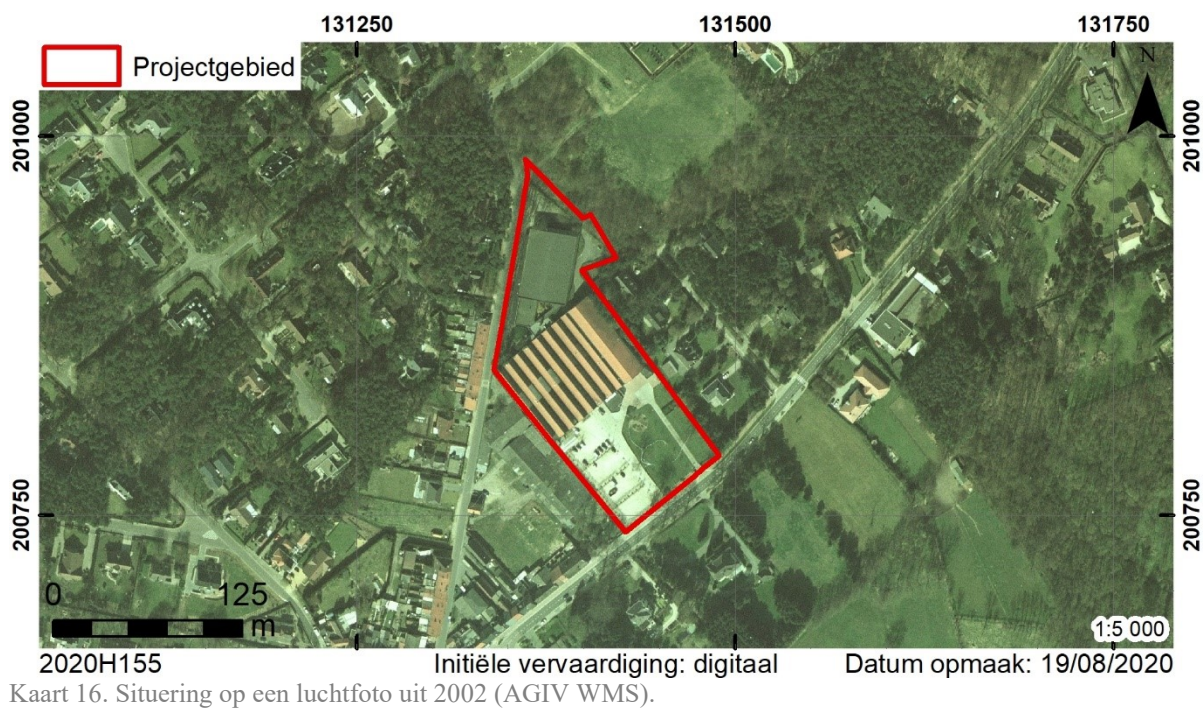
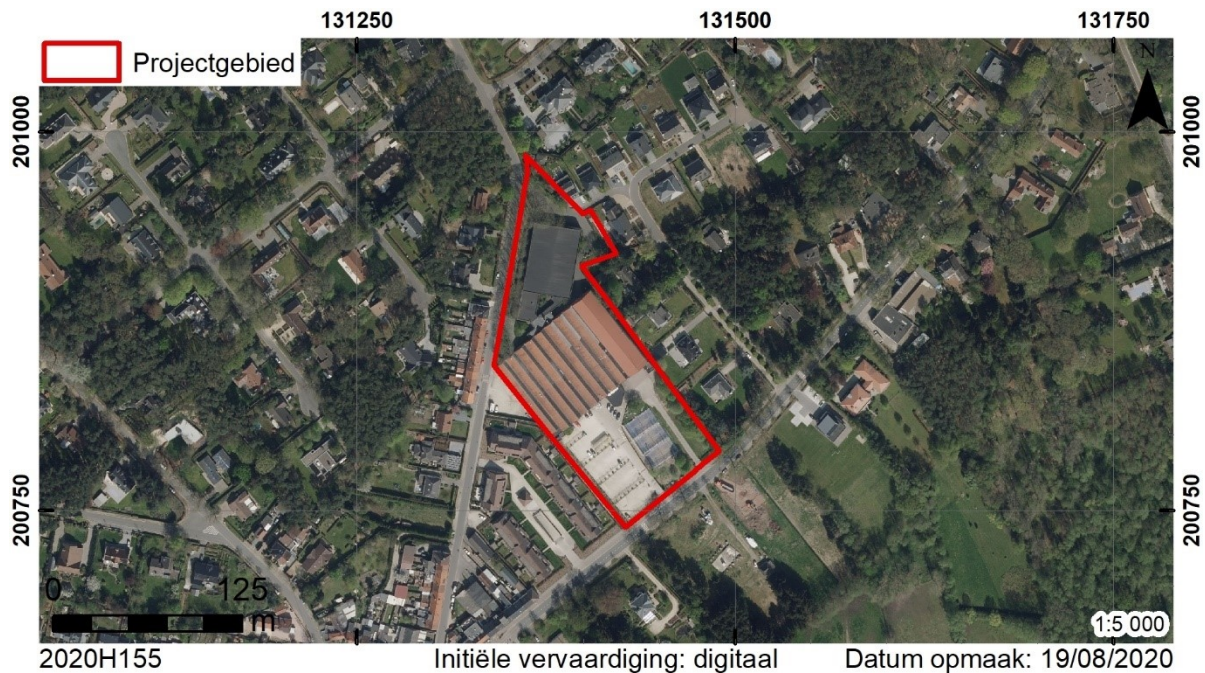

Fig. 10. Fundering en riolering van de sporthal.

Tussen 2017 en 2018 werden vooraan nog drie padel-terreinen aangelegd. Er zijn geen gegevens gekend aangaande de mogelijke verstoring die dit met zich meebracht.

Kaart 17. Situering op een luchtfoto uit 2018 (AGIV WMS).

2.2.3. Archeologisch kader

In de omgeving van het projectgebied zijn enkele tientallen archeologische elementen gekend. Het dichtstbijzijnde onderzoek betreft een bureauonderzoek naar aanleiding van de geplande bouw van appartementen (kaart 18: archeologienota 3707²²). Aangezien hier voorlopig enkel een bureauonderzoek werd uitgevoerd, levert dit onderzoek geen vaststaande informatie aangaande het archeologische potentieel.

Verder naar het noorden werden langsheen de Ommegangsdreef een bureauonderzoek en bijkomend terreinonderzoek uitgevoerd (archeologienota 10231 en nota 14407). Aangezien het bureauonderzoek wees op een mogelijke aanwezigheid van steentijd artefactensites werd een landschappelijk booronderzoek opgelegd.²³ Dit wees echter uit dat binnen het projectgebied enkel sprake was van een A-C profiel, waardoor de verwachting voor prehistorische sites bijgesteld moest worden. Het bijkomende proefsleuvenonderzoek wees uit dat er enkel sprake was van sporen uit de nieuwe of nieuwste tijd. Slechts één spoor kon mogelijk gedateerd worden in de late middeleeuwen of nieuwe tijd. Aangezien dit spoor geen deel uitmaakte van een duidelijke structuur en er verder geen waardevolle archeologische sporen aanwezig waren, werd het projectgebied vrijgegeven.²⁴

Eenzelfde resultaat werd bekomen aan de Lijsterstraat (archeologienota 2872 en nota 4639, archeologisch element 218103²⁵). Op basis van het bureauonderzoek werd een verhoogde

²² Claesen et. al. 2017c.

²³ Coremans, Ferket & Reyns 2019.

²⁴ Gyesbreghe & Reyns 2020.

²⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020v.

verwachting voor steentijd artefactensites vooropgesteld²⁶, op basis van het daaropvolgende landschappelijke booronderzoek bleek echter geen sprake te zijn van een goed bewaard bodem. Het uiteindelijke proefsleuvenonderzoek leverde enkel vier recente sporen op.²⁷

Verschillende onderzoeken aan de Koningin Astridstraat (archeologienota's 7414²⁸ en 11181²⁹, nota 14527³⁰) leverden opnieuw eenzelfde resultaat op, waardoor het projectgebied vrijgegeven werd.

Aanpalend aan deze zone, aan de Fortenstraat (archeologienota 7435), werd enkel een bureauonderzoek uitgevoerd. Hoewel hier wel een archeologisch potentieel was, werd geen verder onderzoek opgelegd omdat de ingreep te verspreid was waardoor de kans klein was dat nuttige kenniswinst gegenereerd zou kunnen worden.³¹

Voor een zone aan de Lucien Reycklerstraat (archeologienota 4953) werd voorlopig ook enkel een bureauonderzoek uitgevoerd.³² Het vereiste bijkomende proefsleuvenonderzoek werd tot op heden nog niet uitgevoerd of gerapporteerd.

Een onderzoek ten westen van het projectgebied, aan de Frank Baurstraat (archeologienota 6146, nota 12968, archeologisch element 227021³³), wees na een landschappelijk booronderzoek opnieuw op een laag potentieel voor steentijdsites.³⁴ Het bijkomende sleuvenonderzoek bracht echter wel relevante sporen aan het licht. Op basis van het proefsleuvenonderzoek werden deze hoofdzakelijk in de Romeinse tijd gedateerd.³⁵ De daaropvolgende opgraving wees echter uit dat de sporen in de vroege middeleeuwen (7de-10de eeuw) te dateren zijn.³⁶ De aanwezigheid van dergelijke sporen is van groot belang voor het Waasland en kan mogelijk in verband gebracht worden met de site Kloosterbos (archeologisch element 32761³⁷). Daar werden in de 19de eeuw bij "bekleming"³⁸ resten gevonden van een grafveld uit de Merovingische periode. Op basis van de grafgraven kan gesteld worden dat het gaat om enkele tientallen graven die in de 6de en voornamelijk 7de eeuw gedateerd kunnen worden. Hoewel aanvankelijk gesteld werd dat het zou gaan om crematiegraven, is het veel waarschijnlijker dat het om

²⁶ Claesen et. al. 2017a.

²⁷ Claesen et. al. 2017b.

²⁸ Hellinx 2018.

²⁹ Reyns, Ferket & Gyesbreghts 2019.

³⁰ Reyns, Van Buggenhout & Gyesbreghts 2020.

³¹ Devroe & Bervoets 2018.

³² Reyns & Ferket 2017.

³³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020z1.

³⁴ Hellinx, Cleda & Coremans 2018.

³⁵ Reyns 2019.

³⁶ Pers. Comm. Jeroen Van Vaerenbergh. Erfpunt – team Beheer.

³⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020d.

³⁸ "Beklemen" werd gedaan om arme zandgronden vruchtbaarder te maken. Hierbij wordt een onderliggende leemlaag naar de oppervlakte gebracht en vermengd met de zandige bovengrond, waardoor een zwaardere bodem ontstaat (Van Roeyen, 1996, 365.)

inhumatiegraven ging. De grafgiften bestonden uit 15 stukken vaatwerk, 167 kralen in glas, glaspasta en amber, alsook een dertigtal wapenfragmenten. Bij deze laatste ging het vooral om delen van lansen en korte slagzwaarden (*framea* en *scramasax*) die typerend waren voor voetvolk.³⁹

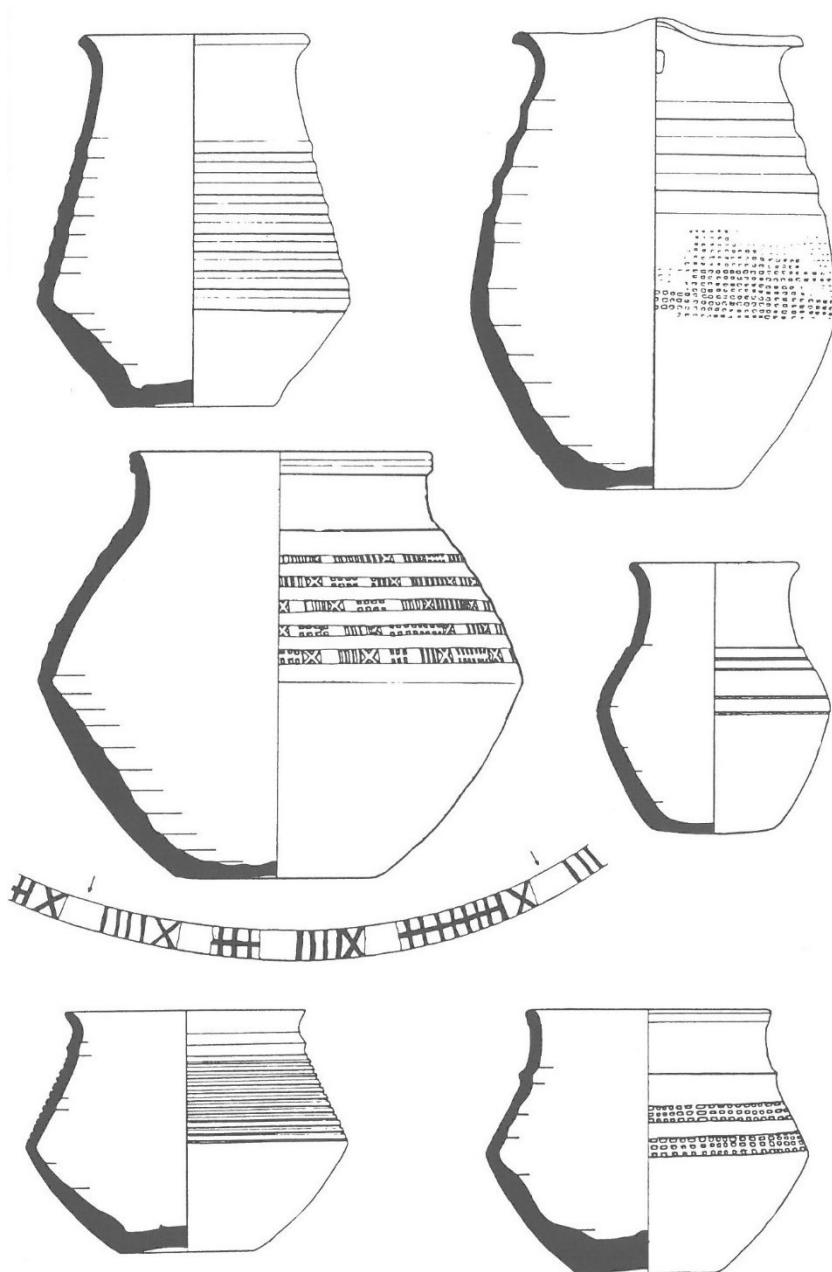

Fig. 11. Aardewerkvondsten van de site Kloosterbos (Van Roeyen 1996, 358).

Mogelijke indicatoren voor vroegmiddeleeuwse sites werden ook gevonden langsheen de Dommelstraat (archeologische elementen 37369⁴⁰ en 37370⁴¹), ten zuiden van het projectgebied. Daarnaast leverden deze sites ook artefacten uit de steentijd op. Binnen site 37370 werden eveneens enkele fragmenten van Romeins aardewerk gevonden. Vondsten uit de late middeleeuwen en nieuwe

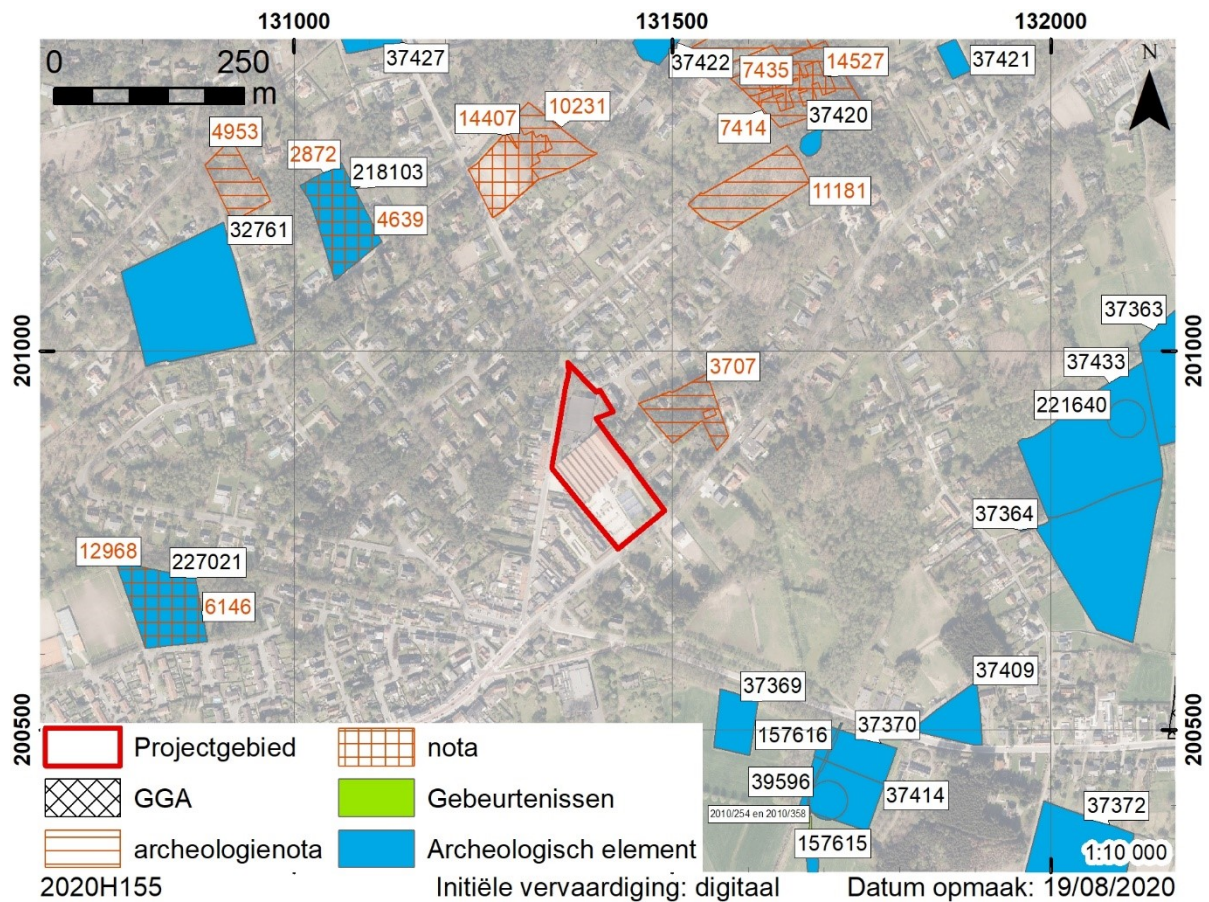
³⁹ Van Roeyen 1996, 355-359.

⁴⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020h.

⁴¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020i.

tijd op beide sites zijn waarschijnlijk restanten van bemesting vanaf de late middeleeuwen en intrusief materiaal van de voormalige spoorwegberm ter hoogte van de sites.

Een laatste site waar mogelijk vroegmiddeleeuwse scherven gevonden werden, was gelegen aan de Potaardestraat (archeologisch element 37364⁴²), ten oosten van het projectgebied.

Kaart 18. Gekende archeologische elementen in de omgeving (GDI-Vlaanderen 2020b).

Behalve op de twee voorgaande sites werden door middel van veldprospecties nog restanten van steentijd artefactensites gevonden op 13 andere locaties. In de meeste gevallen (archeologische elementen 37362⁴³, 37363⁴⁴, 37364⁴⁵, 37372⁴⁶, 37409⁴⁷, 37414⁴⁸, 39596⁴⁹, 221645⁵⁰, 221646⁵¹ en 221860⁵²) kon op basis van de aanwezige artefacten geen fijnere datering voorzien worden. Binnen

⁴² Agentschap Onroerend Erfgoed 2020g.

⁴³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020e.

⁴⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020f.

⁴⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020g.

⁴⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020j.

⁴⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020k.

⁴⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020l.

⁴⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020s.

⁵⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020x.

⁵¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020y.

⁵² Agentschap Onroerend Erfgoed 2020z.

sites 37429⁵³ en 221640⁵⁴ werden zeker resten uit het (laat)mesolithicum en (laat)neolithicum gevonden. Ook site 37433⁵⁵ leverde zeker resten uit het neolithicum op. Daarnaast werden meerdere niet nader te dateren artefacten gevonden. Vrijwel alle prehistorische sites bevinden zich binnen 250 m van de Westbeek of Slingerbeek.

Aanwijzingen voor menselijke aanwezigheid in de metaaltijden werden voorlopig enkel gevonden aan de Dommelstraat (37369⁵⁶) en bij het onderzoek van het Aquafintracé (archeologisch element 157615⁵⁷). In het eerste geval ging het om handgevormde scherven die slechts ruim gedateerd kunnen worden van de metaaltijden tot de vroege middeleeuwen. Daarenboven gaat het mogelijk om verspoeld materiaal. In het tweede geval gaat om het (paal)kuilen en een “leeflaag” waarin aardewerk werd gevonden dat ruim in de ijzertijd en/of Romeinse tijd gedateerd kan worden.

Het Aquafintracé leverde nog een site op, ditmaal met sporen die op basis van *tegulae*- en *imbrices*fragmenten in de Romeinse tijd te dateren waren (archeologisch element 157616⁵⁸). Binnen site 37372⁵⁹ werd één fragment kruikwaar gevonden, wat mogelijk wijst op Romeinse aanwezigheid in de omtrek. Aan de Potaardestraat (archeologisch element 221640⁶⁰) leverden prospecties door Hubert De Bock en Marc De Meireleir al 45 artefacten uit de Romeinse tijd op. Diezelfde prospectoren vonden ook meerdere Romeinse scherven langsheen de Edmond Verstraetendreef (archeologisch element 221646⁶¹).

Behalve de vroegmiddeleeuwse sites die hierboven reeds beschreven werden, werden ook aanwijzingen voor jongere middeleeuwse sites gevonden. Zowel aan de Potaardestraat als aan de Edmond Verstraetendreef (archeologische elementen 37364⁶² en 37372⁶³) werden bij prospecties scherven uit de volle en late middeleeuwen gevonden. Op meerdere locaties werden ook scherven uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd gevonden (archeologische elementen 37363⁶⁴, 37364⁶⁵, 37372⁶⁶

⁵³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020q.

⁵⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020w.

⁵⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020r.

⁵⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020h.

⁵⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020t.

⁵⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020u.

⁵⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020j.

⁶⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020w.

⁶¹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020y.

⁶² Agentschap Onroerend Erfgoed 2020g.

⁶³ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020j.

⁶⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020f.

⁶⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020g.

⁶⁶ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020j.

en 37414⁶⁷). Hierbij dient echter steeds rekening te worden gehouden met aangevoerd materiaal door bemesting.

Gekende elementen uit de nieuwe tijd betreffen steeds molens. Deze waren onder andere aanwezig aan de Koningin Astridlaan (37420⁶⁸ en 37422⁶⁹) en de Lindenlaan (37421⁷⁰).

2.2.4. Datering en interpretatie van het onderzochte gebied

Het projectgebied is gelegen op het Wase Cuestafront. De ondergrond werd hoofdzakelijk gevormd tijdens het Holocene, wanneer rivierduinen gevormd werden door opwaaiend stuifzand uit de droogliggende rivierbeddingen en alluviale vlaktes. Als gevolg hiervan wordt de omgeving gekenmerkt door een erg droge zandgrond. Hoewel dergelijke bodems een begraven podzol kunnen bedekken, wijzen meerdere onderzoeken in de omgeving er op dat de kans hiertoe eerder klein is. Dit wordt verder bevestigd door boringen binnen het projectgebied zelf.

De droge ondergrond maakte het projectgebied waarschijnlijk relatief onaantrekkelijk voor (intensieve) bewoning. Het oudste gekende gebruik van de onmiddellijke omgeving heeft betrekking op de ommegangdreef die het projectgebied in het noorden begrensd. Het gebruik hiervan kan minstens tot de 14de eeuw teruggebracht worden. Historische kaarten vanaf de late 17de eeuw tot en met het midden van de 19de eeuw wijzen op een gebrek aan bebouwing. Hoewel er in de 19de eeuw wel sprake is van een perceellering, was het projectgebied waarschijnlijk lange tijd geheel bebost. Pas op de topografische kaart van 1873 is duidelijk te zien dat het zuidelijke deel niet meer bebost is. In deze periode is nog steeds geen sprake van bebouwing. Deze komt er pas in 1926, met de oprichting van de koordenfabriek “Hinda”. In 1985 werd een deel van de magazijnen afgebroken. In 1992 werden een cafetaria en de huidige sporthal bijgebouwd. Een laatste wijziging vond plaats in 2017, wanneer aan de zuidzijde nog drie padel-terreinen aangelegd werden.

2.2.5. Verwachting ten aanzien van archeologisch erfgoed

In de ruime omgeving van het projectgebied zijn meerdere sites uit de steentijd, waaronder het mesolithicum en neolithicum, gekend. Deze zijn alle gelegen binnen 250 m van de Westbeek en Slingerbeek. De locaties bevestigen het belang van de nabijheid van open water voor de aanwezigheid van steentijd artefactensites.^{71, 72} Hierbij lijkt de afstand van ± 250 m de bovengrens te zijn⁷³. Het projectgebied zelf is op minstens 280 m van de Westbeek gelegen. De topografische kaart en het

⁶⁷ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020l.

⁶⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020m.

⁶⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020o.

⁷⁰ Agentschap Onroerend Erfgoed 2020n.

⁷¹ De Bie et. al. 2019, 49.

⁷² Van Gils et. al. 2019, 7; 38.

⁷³ Van Gils & Meylemans 2017.

digitale hoogtemodel wijzen er op dat er geen verdwenen waterlopen te verwachten zijn in de dichtere omgeving. Daarenboven wordt de bodem hoofdzakelijk gekenmerkt door een gebrek aan profielopbouw. Hoewel de droge zandgronden met humusarme bovengrond een bedolven profiel kunnen bedekken, wijst booronderzoek binnen het projectgebied er op dat de kans zeer klein is dat dit hier het geval is. Meerdere landschappelijke onderzoeken in de omgeving wijzen eveneens op een gebrek aan (begraven) podzols. De combinatie van deze elementen wijst op een erg lage verwachting voor de aanwezigheid van steentijd artefactensites. Zelfs wanneer lokale (afgedekte) depressies voor zouden komen, blijft de afstand tot open water een belangrijke factor voor de vooropgestelde verwachting. Zelfs in zones met een bewaarde podzol blijft dan ook een lage verwachting gelden.

In de nabije omgeving zijn vrijwel geen aanwijzingen voor de aanwezigheid van sites uit de metaaltijden. De enige restanten die mogelijk uit deze periode stammen, zijn losse vondsten die slechts ruim in de metaaltijden tot en met (vroeg) middeleeuwen te dateren zijn, en enkele (paal)kuilen en “leeflaag” die ruim gedateerd kunnen worden in de ijzertijd en/of Romeinse tijd. Ook hier kan gewezen worden op de nabijheid van de Westbeek. Hoewel de aanwezigheid van sporen uit de metaaltijden niet uitgesloten kan worden, geldt hiervoor een eerder lage verwachting.

Eenzelfde beeld kan geschetst worden voor de Romeinse periode. Enkel het onderzoek van het Aquafinracé leverde duidelijke grondsporen uit de Romeinse tijd op. Andere Romeinse sites – alle gelegen nabij de Westbeek en Slingerbeek – zijn slechts gekend door prospectievondsten waarbij vaak slechts enkele aardewerkfragmenten gevonden werden. Een uitzondering hierop is de site aan de Potaardestraat, waar 45 scherven gevonden werden. Ook hier kan een eerder lage verwachting vooropgesteld worden.

De situatie is enigszins anders voor de middeleeuwen. Hoewel er slechts weinig aanwijzingen zijn voor een intensief landgebruik tijdens de volle en late middeleeuwen, zijn in de omgeving twee sites uit de vroege middeleeuwen gekend. Een eerste is de begraafplaats Kloosterbos, gelegen op ± 409 m ten noordwesten van het projectgebied. Recenter werden vroegmiddeleeuwse bewoningssporen gevonden aan de Frank Baurstraat, op ± 495 m ten westen van het projectgebied. De nabijheid van deze sites en de gelijkaardige bodemopbouw maken het mogelijk dat ook binnen het huidige projectgebied dergelijke sites aanwezig zijn. Er geldt dan ook een matige tot hoge verwachting voor sporen uit (vroeg) middeleeuwen.

Historische kaarten wijzen op de afwezigheid van bebouwing gedurende de late 17de eeuw tot 1926. Vermoedelijk was het projectgebied tot het midden van de 19de eeuw geheel bebost. Pas in het derde kwart van de 19de eeuw was er sprake van de kap van de bomen in het zuidelijke deel van het

projectgebied. De aanwezige bebouwing dateert pas vanaf 1926. Omwille hiervan worden geen relevante archeologische sporen uit de nieuwe en/of nieuwste tijd verwacht.

2.2.6. Impact van de werken

Aangezien het enkel gaat om sloop- en uitbraakwerken zullen de geplande ingrepen geen directe impact hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Er moet echter rekening worden gehouden met het feit dat de uitgegraven zones niet afgedekt zullen worden en dus langdurig open zullen liggen. Omwille hiervan is een aantasting van archeologisch erfgoed waarschijnlijk. Dit zal hoofdzakelijk het geval zijn ter hoogte van de gebouwen aangezien hier vermoedelijk dieper gegraven zal worden om de funderingen en vloerplaten te verwijderen. Het is dan ook mogelijk dat het archeologische niveau reeds blootgelegd zal worden bij de afbraakwerken. Het verwijderen van de verharding in de overige zones brengt echter eveneens een mogelijke bedreiging voor het archeologische niveau met zich mee. Hier ontstaat namelijk een mogelijke toename van erosie door wind- en waterwerking door het wegvallen van de beschermende toplaag.

Aangezien de precieze dikte van de verhardingen en funderingen, de diepte van het archeologische niveau en de omvang van verstoringen binnen het projectgebied niet concreet gekend zijn, kan voor het gehele projectgebied uitgegaan worden van een matige tot mogelijk ernstige impact.

2.2.7. Advies

Het was niet mogelijk om op basis van het bureauonderzoek de aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed binnen het projectgebied vast te stellen. Hoewel voor de meeste perioden een eerder lage verwachting vooropgesteld kan worden, kan de aanwezigheid van archeologische sites niet uitgesloten worden. Zeker voor de (vroeg) middeleeuwen geldt een eerder hoge verwachting.

Ondanks het feit dat de geplande werken geen onmiddellijke impact zullen hebben op het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed, wordt alsnog een verder onderzoek in de vorm van een slooppopvolging en proefsleuven geadviseerd binnen het gehele projectgebied. De redenen hiervoor zijn de volgende:

- Na de af- en uitbraak zal de achterblijvende grond niet afgedekt worden. Indien archeologisch erfgoed aanwezig is, zal dit mogelijk blootgesteld worden aan erosie en verwerking, waardoor een degradatie van de sporen zou optreden.
- De opdrachtgever zal het projectgebied in de toekomst verder ontwikkelen. Gezien de oppervlakte en de voorziene inrichting (50 woongelegenheden) zal hierbij opnieuw de opmaak van een archeologienota vereist zijn. Door het nu al uitvoeren van een verder archeologisch vooronderzoek kan reeds geëvalueerd worden of er al dan niet archeologisch erfgoed

aanwezig is en, zo ja, op welke manier hiermee moet omgegaan worden (vb. *in situ*-behoud, opgraving). Op deze manier wordt een dubbele kost vermeden.

3. Synthese

In het kader van het bureauonderzoek werden meerdere onderzoeksvragen vooropgesteld. Onderstaand zullen deze bondig beantwoord worden:

- Wat zijn de gekende landschappelijke en aardkundige gegevens?
 - Het projectgebied is gelegen op het Wase Cuestafront. De droge zandgrond is kenmerkend voor de rivierduinengordel die ontstond tijdens de vroege fasen van het Holoceen. Boringen binnen het projectgebied wijzen op een A-C profiel. Dit komt overeen met vaststellingen in de omgeving.
- Wat is het historisch landgebruik? Welke invloed kan dit hebben gehad op de bewaring van eventueel archeologisch erfgoed?
 - Historische bronnen wijzen op een bebossing tot het midden van de 19de eeuw. In het derde kwart van diezelfde eeuw werd het zuidelijke deel ontbost. De eerste bebouwing kwam er pas in 1926 en deed dienst als fabriekshal en later als opslagplaats. Sinds 1978 is het projectgebied eigendom van de gemeente Waasmunster, die er de socioculturele diensten in onderbracht. Een deel van de oorspronkelijke gebouwen werd in 1985 afgebroken en in 1992 werden een cafetaria en sporthal gebouwd;
 - De precieze impact van de bouw- en afbraakwerken in de 20ste eeuw is niet gekend. De aanwezigheid van bomen gedurende een groot deel van de nieuwe en nieuwste tijd kan wel een verstoring van het archeologische niveau teweeggebracht hebben. Ook hiervan zijn echter geen concrete gegevens beschikbaar.
- Zijn er gekende archeologische waarden aanwezig binnen of in de omgeving van het projectgebied?
 - In de omgeving zijn nog maar weinig archeologische sites gekend uit terreinonderzoek. De dichtstbijzijnde zijn de sites Kloosterbos (grafveld uit vroege middeleeuwen), Frank Baurstraat (vroegmiddeleeuwse bewoning) en twee sites van het Aquafinracé (ijzertijd en/of Romeins). De meeste (proefsleuven)onderzoeken in de omgeving brachten vrijwel steeds enkel sporen uit de nieuwe en/of nieuwste tijd aan het licht;
 - In de nabijheid (max. 250 m) van de Westbeek en Slingerbeek werden bij prospecties meerdere resten van steentijd artefactensites aangetroffen. De meeste waren niet nader te dateren. Verschillende artefacten wezen op een datering in het (laat)mesolithicum en (laat)neolithicum.

- Wat is de kans dat archeologische sites aanwezig zijn binnen het projectgebied?
 - Aardkundige en topografische gegevens wijzen op een erg lage verwachting voor de aanwezigheid van steentijd artefactensites. Er moet wel rekening worden gehouden met de mogelijke aanwezigheid van lokale (afgedekte) depressies waarin steentijd artefactensites wel *in situ* bewaard kunnen zijn gebleven;
 - Archeologische gegevens wijzen op een lage tot matige verwachting voor sites uit de metaaltijden en Romeinse tijd. Voor de (vroeg) middeleeuwen geldt wel een matige tot hoge verwachting. Uit de nieuwe en nieuwste tijd worden geen relevante archeologische sporen verwacht.
- Indien archeologisch erfgoed verwacht wordt:
 - Hoe kan zich dit manifesteren?
 - Indien prehistorische sites aanwezig zouden zijn, zullen deze hoofdzakelijk herkenbaar zijn door de aanwezigheid van vondstenconcentraties;
 - Archeologisch erfgoed zal zichtbaar zijn in de vorm van grondsporen.
 - Zijn er indicaties voor de diepte waarop het archeologisch erfgoed zich kan bevinden?
 - Het archeologische niveau kan waarschijnlijk onmiddellijk onder de bouwvoor aangetroffen worden. De exacte dikte hiervan is echter niet gekend;
 - Indien depressies aanwezig zijn, zullen deze afgedekt zijn door jongere geërodeerde zanden, waardoor deze onder het “eerste” archeologische vlak zullen liggen. De randen van dergelijke depressies zullen in het vlak herkenbaar zijn als een horizontale aftekening van een podzol.
- Wat is de impact van de geplande werken op eventueel archeologisch erfgoed? Welke maatregelen dienen dienaangaande genomen te worden?
 - De geplande werken zullen geen directe bijkomende impact hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Omdat de uitgegraven zone niet afgedekt zal worden, kan het archeologische vlak echter bedreigd worden door een toenemende erosie en verwerking door wind- en waterwerking;
 - Teneinde vast te stellen of er al dan niet archeologisch erfgoed aanwezig is, dient de sloop van de bestaande infrastructuur opgevolgd te worden. Bijkomend dient een proefsleuvenonderzoek plaats te vinden. Indien archeologisch erfgoed aanwezig is, kunnen gepaste maatregelen opgesteld worden.

4. Samenvatting

In Waasmunster zal de bestaande infrastructuur van het Gemeenschapscentrum Hoogendonk afgebroken worden. Aangezien het projectgebied een oppervlakte van 16382,46 m² heeft en de geplande werkzaamheden meer dan 1000 m² zullen beslaan, is de opmaak van een archeologienota verplicht.

In het kader van het bureauonderzoek werd informatie verzameld over de bewoningsgeschiedenis, landschapshistoriek, de topografie, geologie, het bodemgebruik, de aanwezige erfgoedwaarden en de historische ingrepen.

De bodem binnen het projectgebied wordt omschreven als (erg) droge zandgronden zonder (en met) profielopbouw en bebouwde zone. Boringen wijzen op een gebrek aan profielopbouw en enkele diepgaande verstoringen. De potentiële bodemerosie binnen het projectgebied is niet gekend. De dichtstbijzijnde natuurlijke waterloop bevindt zich op ± 280 m.

Er zijn geen historische gegevens met betrekking tot het projectgebied zelf. De Ommegangsdreef die de noordwestelijke grens vormt gaat echter terug tot de 14de eeuw, met de oprichting van de processie “Heikewip”. Archeologische bodemonderzoeken in de nabije omgeving wijzen vrijwel steeds op een gebrek aan archeologische sporen die niet in verband kunnen worden gebracht met agrarische activiteiten in de nieuwe en/of nieuwste tijd. Een uitzondering hierop vormen de vroegmiddeleeuwse sites Kloosterbos en Frank Baurstraat. Ten zuiden van het projectgebied werden sporen uit de ijzertijd en/of Romeinse tijd gevonden bij het archeologische onderzoek voor het Aquafin tracé van Waasmunster naar Elversele. Bij veldprospecties in de nabijheid van de Westbeek en Slingerbeek werden wel artefacten uit de steentijd, (mogelijk) metaaltijden), Romeinse tijd en middeleeuwen gevonden.

De geplande werken zullen geen rechtstreekse impact hebben op eventueel aanwezig archeologisch erfgoed. Omdat de uitgegraven zones niet afgedekt zullen worden, zal het archeologische niveau echter wel bedreigd worden door toenemende wind- en waterwerking waardoor alsnog een bijkomende verstoring door erosie en/of verwerking kan optreden. Omwille hiervan dient de aan- of afwezigheid van archeologisch erfgoed vastgesteld te worden door een sloopopvolging en proefsleuvenonderzoek.

5. Bibliografie

5.1. Geraadpleegde literatuur

ABESIM 2020: *Sloopopvolgingsplan gebouwen: uitgebreide procedure*.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020a: *Kapel Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/88442>, geraadpleegd op 19/08/2020.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020b: *Vierde statiekapelletje van de ommegang van Onze-Lieve-Vrouw van Zeven Weeën* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/88545>, geraadpleegd op 19/08/2020.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020c: *Nijverheidslaan* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/12161>, geraadpleegd op 19/08/2020.

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020d: *Kloosterbos* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/32761>, geraadpleegd op 19/08/2020

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020e: *Pelehem Wijk (WAS30)* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/37362>, geraadpleegd op 19/08/2020

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020f: *Pelehem Wijk (WAS32)* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/37363>, geraadpleegd op 19/08/2020

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020g: *Potaardestraat* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/37364>, geraadpleegd op 19/08/2020

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020h: *Dommelstraat (WAS51)* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/37369>, geraadpleegd op 19/08/2020

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020i: *Dommelstraat (WAS53)* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/37370>, geraadpleegd op 19/08/2020

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020j: *Edmond Verstraetendreef (WAS63)* [online], <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/37372>, geraadpleegd op 19/08/2020

AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020k: *Dommelstraat (WAS202)* [online],

- <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/218103>, geraadpleegd op 19/08/2020
AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020w: *Potaardestraat I* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/221640>, geraadpleegd op 19/08/2020
AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020x: *Potaardestraat II* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/221645>, geraadpleegd op 19/08/2020
AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020y: *Edmond Verstraetendreef I* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/221646>, geraadpleegd op 19/08/2020
AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020z: *Potaardestraat III* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/221860>, geraadpleegd op 19/08/2020
AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED 2020z1: *Frank Baurstraat* [online],
<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/waarnemingsobjecten/227021>, geraadpleegd op 19/08/2020
BOGAERT A. 2000: Sinaai: het groene dorp met het eigzinnige karakter, In: Van Bouchaute P. (red.): *Stad in de tijd: acht historische studies over Sint-Niklaas, Belsele, Nieuwkerken en Sinaai*, 53-72.
CLAESEN J., VAN GENECHTEN B., VERBEELEN G. ET AL. 2017a: Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Waasmunster - Lijsterstraat. *ARCHEBO-RAPPORT 2017D36*, Kortenaken.
CLAESEN J., VAN GENECHTEN B., VERBEELEN G. ET AL. 2017b: Nota Waasmunster - Lijsterstraat. *ARCHEBO-RAPPORT 2017E144*, Kortenaken.
CLAESEN J., VAN GENECHTEN B., VERBEELEN G. ET AL. 2017c: Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Waasmunster - Nijverheidslaan. *ARCHEBO-RAPPORT 2017E295*, Kortenaken.
COREMANS L., FERKET R. & REYNS N. 2019: Archeologienota Waasmunster - Ommegangsdreef 51. *Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba, nr. 803*, Temse.
DE BIE M., VAN PEER PH., CROMBÉ PH. ET AL. 2019: Onderzoeksbalans archeologie in Vlaanderen, versie 1, 11/12/2008: paleolithicum. *Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed, nr. 124*, Brussel.
DEVROE A. & BERVOETS G. 2018: *Archeologienota - Verslag van resultaten: Waasmunster - Fortenstraat*, Mechelen.
D'HAESE D. 2011: *De acht kastelen van Waasmunster: hun geschiedenis en hun bewoners*, Sint-Niklaas.

- GYESBREGHS D. & REYNS N. 2020: Nota Waasmunster - Ommegangsdreef 51. *Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba, nr. 980*, Bornem.
- HELLINX A.-J. 2018: Archeologienota Waasmunster - Koningin Astridstraat. *Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba, nr. 694*, Temse.
- HELLINX A.-J., CLEDA B. & COREMANS L. 2018: Archeologienota Waasmunster - Frank Baurstraat. *Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba, nr. 536*, Temse.
- JACOBS P., LOUWYE S., POLFLIET T. ET. AL. 2001: *Quartairgeologische kaart van België, Vlaams Gewest, Verklarende tekst bij het Kaartblad (15) Antwerpen (1:50.000)*. Universiteit Gent, in samenwerking met Haecon n.v., rapport AKQ2100/00082, in opdracht van Ministerie Vlaamse Gemeenschap, Departement EWBA Administratie Economie, Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie.
- JACOBS P., POLFLIET T., DE CEUKELAIRE M. ET.AL. 2010: *Toelichting bij de geologische kaart van België, Vlaams gewest: kaartblad (15) Antwerpen*, Gent.
- MOENS B. 1982: *De identiteit van Waasmunster*, Nieuwkerken-Waas, Ten Bos.
- MOENS B. 2000: *Dossier Waasmunster XXste eeuw*, Sint-Niklaas.
- REYNS N. & FERKET R. 2017: Archeologienota Waasmunster - Lucien Reycklerstraat. *Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba, nr. 569*, Temse.
- REYNS N. 2019: Nota Waasmunster - Frank Baurstraat. *Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba, nr. 896*, Bornem.
- REYNS N., FERKET R. & GYESBREGHS D. 2019: Archeologienota Waasmunster - Koningin Astridstraat. *Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba, nr. 820*, Bornem.
- REYNS N., VAN BUGGENHOUT J. & GYESBREGHS D. 2020: Nota Waasmunster - Koningin Astridstraat. *Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba, nr. 999*, Bornem.
- SERGEANT N. 1991: *De parochie Waasmunster: geschiedenis en patrimonium*, Tielt.
- VAN GILS M. & MEYLEMANS E. 2017: *Steentijdonderzoek in functie van het archeologietraject* [PPT-presentatie]. Brussel.
- <https://www.slideshare.net/VIOE/presentaties-vormingsvoormiddag-steentijdonderzoek-in-functie-van-het-archeologietraject>
- VAN GILS M., CROMBÉ PH., DE BIE M. ET AL. 2019: Onderzoeksbalans archeologie in Vlaanderen, versie 1, 27/10/2010: mesolithicum. *Onderzoeksrapporten Agentschap Onroerend Erfgoed, nr. 129*, Brussel.
- VAN RANST E. & SYS C. 2000: *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaart van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Gent.

VAN ROEYEN J.-P. 1996: Het Merovingisch grafveld van Waasmunster-Kloosterbos. Bronnenkritiek en nieuwe lokalisatie. In: *Annalen van de Oudheidkundige Kring van het Land van Waas, nr. 99*, Sint-Niklaas, pp. 355 - 371.

5.2. Cartografische en iconografische bronnen

DOV 2017: *Bodemkaart 2.0*.

DU CAJU J.J. 1781: *Kaart van het Land van Waas, opgemaakt door Jacques Ducaju, landmeter*. 1781 (kopie van een kaart van 1681).

https://search.arch.be/imageserver/topview.php?FIF=514/514_0549_000/514_0549_000_02098_000/514_0549_000_02098_000_0_0001.jp2

GDI-VLAANDEREN 2002: *Vectoriële versie van de Tertiaire geologische kaart* [shapefile], MVG-EWBL-ANRE (GIS-Vlaanderen).

GDI-VLAANDEREN 2015: *DHNV-II, DTM raster 1 m*.

GDI-VLAANDEREN 2020a: *GRB*.

GDI-VLAANDEREN 2020b: *Archeologische elementen*